

Činnost odborných pracovníků na specializovaném oddělení věznic

Zita Boušková

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Zita BOUŠKOVÁ**
Osobní číslo: **H118026**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Činnost odborných pracovníků na specializovaném oddělení věznic**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovědního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na objasnění základních pojmů, charakterizaci jednotlivých složek terapeutického týmu a jejich postavení v procesu zacházení s odsouzenými,
- na činnost specializovaného oddělení pro odsouzené k výkonu trestu odnětí svobody pro sexuálně motivovaný trestný čin, s nařízenou sexuologickou léčbou,
- na organizaci chodu specializovaného oddělení a efektivitu odborného působení, které ovlivňuje proces resocializace odsouzeného.

Součástí mé práce bude kazuistika, která zachycuje vývoj odsouzeného v průběhu pobytu na specializovaném oddělení až po ukončení výkonu trestu.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Chmelík, J. **Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita**. Praha: Portál, 2003.

Kovář, P. **Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva**. Praha: Maxdorf, 2008.

Novotný, P. **Epidemie delikvence**, Liberec: Dialog, 2006.

Weiss, P. **Sexuální deviace: Klasifikace, diagnostika, léčba**. Praha: Portál, 2002.

Zvěřina, J. **Sexuologie (ročník pro lékaře)**. Brno: CERM, 2003.

Další literatura bude obsažena v Projektu diplomové práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

JUDr. Jiří Šebek

Katedra práva a právní vědy

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

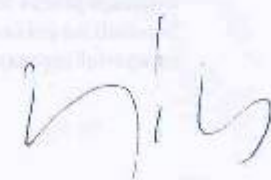
Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůz, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. JUDr. Dalibor Jilek, CSc.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Zita Boušková¹

Jméno, příjmení studenta

Podpis

V Brně 19. 3. 2019

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisk, opisy nebo rozmnožování.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, uděje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené zájemcem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odprá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího přejevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží ke výtisku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá pracovními činnostmi odborníků na specializovaném oddělení věznic a to ve vzájemném působení na odsouzené. V teoretické části jsou popsána specializovaná oddělení věznic v České republice a profesní činnosti jednotlivých pracovníků. Blíže se zabývám strukturou a účelem Specializovaného oddělení pro odsouzené se soudem nařízenou ochrannou léčbou sexuologickou ve Věznici Kuřim, věznici s ostrahou.

Praktická část obsahuje čtyři kazuistiky odsouzených pachatelů za sexuálně motivovaný trestný čin. Poskytuje podrobné informace o jejich deviaci, průběhu léčby a vývoj odsouzených v průběhu pobytu na specializovaném oddělení.

Klíčová slova: specializované oddělení, odborný pracovník, věznice, vězeňská služba, odsouzený, sexuální deviace, léčba, kasuistika.

ABSTRACT

The bachelor's thesis deals with operational activities of experts in specialized department of prisons - in mutual effect on the prisoners.

In the theoretical part there are described the specialized departments of prisons in the Czech republic and the operational activities of individual workers. I specialize on the structure and purpose of the "Specialized department for convicted people with protective sexuological treatments ordered by court" in the Prison of Kuřim - the prison with security.

The practical part contains four casuistries of convicted sexual offenders. It provides detailed description of their deviation, the process of their treatment and the development of offenders in the process of their visit in specialized department.

Keywords: specialized department, expert, prison, prison service, convicted, sexual deviation, treatment, casuistic.

Děkuji panu JUDr. Jiřímu Šebkovi za odborné a vstřícné vedení této bakalářské práce, jeho připomínky a metodickou pomoc.

Děkuji rovněž paní Mgr. Miladě Novotné za cenné informace, výbornou spolupráci a pomoc při zpracování praktické části bakalářské práce.

Motto:

„Věznice jsou velice přesným detailem většího sociálního obrazu, jehož části jsou“

Michael Foucault

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 SPECIALIZOVANÁ ODDĚLENÍ VĚZNIC	12
1.1 ÚKOLY A ORGANIZACE VĚZEŇSKÉ SLUŽBY	14
1.2 CHARAKTERISTIKA SPECIALIZOVANÝCH ODDĚLENÍ VĚZNIC	16
1.3 PERSONÁLNÍ OBSAZENÍ A POSTAVENÍ SPECIALIZOVANÉHO ODDĚLENÍ.....	26
1.4 POPIS PRACOVNÍ ČINNOSTI JEDNOTLIVÝCH ODBORNÝCH PRACOVNÍKŮ	27
2 SPECIALIZOVANÉ ODDĚLENÍ PRO VÝKON OCHRANNÉHO LÉČENÍ SEXUOLOGICKÉHO VE VĚZNICI KUŘIM	32
2.1 VZNIK, ÚČEL A STRUKTURA SPO V KUŘIMI	32
2.2 ZAŘAZENÍ DO SPECIALIZOVANÉHO ODDĚLENÍ	33
2.3 LÉČEBNĚ TERAPEUTICKÝ PROGRAM VE SPO KUŘIM	34
2.4 VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ V RÁMCI PROGRAMU ZACHÁZENÍ	36
3 SEXUÁLNÍ DEVIACE A JEJICH LÉČBA	39
3.1 CHARAKTERISTIKA SEXUÁLNÍCH DEVIACÍ.....	39
3.2 LÉČBA SEXUÁLNÍCH DEVIACÍ	43
3.3 BIOLOGICKÁ LÉČBA SEXUÁLNÍCH DELIKVENTŮ, KASTRACE	43
3.4 PSYCHOTERAPIE	44
II PRAKTICKÁ ČÁST	46
4 TÝM ODBORNÝCH PRACOVNÍKŮ NA SPO PRO VÝKON OCHRANNÉHO LÉČENÍ SEXUOLOGICKÉHO	47
5 KAZUISTIKA	50
5.1 PŘÍPAD ODSOUZENÉHO Č. 1	50
5.2 PŘÍPAD ODSOUZENÉHO Č. 2	53
5.3 PŘÍPAD ODSOUZENÉHO Č. 3	56
5.4 PŘÍPAD ODSOUZENÉHO Č. 4	58
ZÁVĚR	63
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	64
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	67
SEZNAM PŘÍLOH	68

ÚVOD

"Vidíme-li člověka, který je policisty veden v poutech nebo dokonce v řetězech, pak bychom si měli především uvědomit, že s největší pravděpodobností právě pozorujeme psychicky neúplného, nesceleného nebo dokonce sociálně zcela vykořeněného člověka, jenž zásluhou své necelistvosti na celé čáře selhal. Neměli bychom vůči takovému člověku pociťovat nenávisť, ale spíše prožít ohromení nad představou, jak těžké asi bude vrátit jej do lidského stáda, z něhož utekl nebo z něhož byl vyhnán. Na druhé straně bychom neměli být k takovému člověku neodůvodněně velkomyslní, protože svou velkorysost a neodůvodněným odpuštěním bychom mohly nejenom sobě a okolí, nýbrž jemu samotnému ještě ublížit." (Novotný, 2006, s. 10)

Kriminalita jako taková je součástí každého běžného dne, ať se to týká okrádání, loupežných přepadení, napadení, znásilnění, ublížení na zdraví či dokonce vražd. Média nás denně informují o spáchaných kriminálních činech, které se (nejen) v naší zemi staly. Téměř denně slyšíme i o těch nejhorších zločinech v naší společnosti, které jsou páchané na dětech, ženách, postižených občanech a seniorech, tedy na kategorii lidí, která se nedokáže bránit proti nátlaku silnějšího jedince či jedinců.

Za každým spáchaným zločinem je něco, co vede dotyčného ke spáchání takového činu. Domnívám se, že v dnešní době je trestná činnost páchána nejčastěji z důvodu snadného získání finančních prostředků, ať již za účelem opatření návykových látek závislých jedinců, pro uspokojení hráčské závislosti nebo pouze pro zvyšování své životní úrovně bez vlastního přičinění. Dalšími možnými pohnutkami pro spáchání trestného činu mohou být různé zdravotní nebo psychické příčiny, jako jsou například deviace, mentální retardace a jiné.

Téma bakalářské práce jsem si vybrala z důvodu seznámení se s prací zaměstnanců věznice ve vzájemném působení s odsouzenými, umístěnými ve specializovaných odděleních věznic. Tato problematika a práce s odsouzenými mě velmi zajímá již delší dobu, a tudíž tato bakalářská práce byla pro mě možným důvodem podívat se na druhou stranu – tedy za zeď, které se říká kriminál.

V první kapitole teoretické části bakalářské práce se zaměřuji na charakteristiku specializovaných věznic pro odsouzené v České Republice, personální obsazení a popis pracovních činností jednotlivých odborných pracovníků. V druhé kapitole popisují Specializované oddělení pro výkon ochranného léčení sexuologického ve Věznici Kuřim,

jeho počátky, účel, strukturu a zařazení odsouzených na toto oddělení. Dále přiblížím aktivity spojené s léčebně terapeutickým programem na SpO. Ve třetí kapitole se pokusím objasnit sexuální deviace a jejich možné léčebné a terapeutické postupy.

V praktické části popíši práci odborného týmu na SpO v Kuřimi, jejíž součástí bude empirický výzkum, kde využiji metodu kvalitativního výzkumu – kazuistiku. Na základě získaných informací a poskytnutých materiálů Věznice Kuřim se pokusím zachytit vývoj čtyř odsouzených mužů s nařízenou sexuologickou léčbou ústavní na specializovaném oddělení ve Věznici Kuřim.

Cílem mé bakalářské práce je objasnit efektivitu odborného působení specialistů na specializovaném oddělení, které ovlivňuje proces resocializace odsouzeného.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SPECIALIZOVANÁ ODDĚLENÍ VĚZNIC

Vězeňství v České republice se od roku 1990 výrazně reformuje. Zásadní změnou je zřizování specializovaných oddělení určených pro zacházení s odsouzenými se zvláštními potřebami. Jde o náročnou práci s individualitou a onemocněním odsouzeného.

Základem činnosti každého specializovaného oddělení je týmová práce zaměstnanců, která se většinou skládá ze speciálního pedagoga, psychologa, vychovatele, vychovatele – terapeuta, sociálního pracovníka. Pozice pedagoga volného času byla nařízením VS zrušena, ovšem nyní se o jejím znovu zavedení uvažuje.

Kromě obecných klasifikačních předpokladů, je na tyto pracovníky kladen požadavek hlubšího vzdělávání v oblasti specifické práce s odsouzenými v konkrétních specializovaných odděleních. K prohlubování a rozšiřování znalostí přispívá nejen samostudium odborné literatury, ale také účast na různých specializačních kurzech v rámci Akademie VS ČR zaměřené například na výcvik personálu poraden drogové prevence a pro výkon ambulantní ochranné protitoxikomanické a protialkoholní léčby ve věznicích ČR, na zacházení s mladými dospělými vězni, zacházení s geronty a sexuálními devianty, kurzy zaměřené na problémy druhého života odsouzených, na forenzní psychologii pro speciální pedagogy a další. Pracovníci SpO se účastní pracovních návštěv v jiných věznicích a odborných stáží v civilních zařízeních podobného typu.

K uvedenému týmu pracovníků ve specializovaných odděleních s ústavní léčbou patří i externí pracovníci (lékaři, psychiatři, sestry, terapeuti) ze spádových lékařských zařízení.

V současné době jsou v rámci vězeňské služby České republiky zřizována specializovaná oddělení v jednotlivých typech věznic

1. *a) pro výkon trestu odsouzených s poruchami chování, kteří jsou schopni zapojení do skupinového terapeutického působení*
b) pro výkon trestu odsouzených s poruchou duševní a poruchou chování
2. *pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním návykových látek*

3. *a) pro výkon trestu odsouzených s mentální retardací*
b) pro výkon trestu odsouzených s poruchami chování, kteří nejsou schopni zapojení do skupinového terapeutického působení: Specializované oddělení s poruchami duševními a s poruchami chování s individuálním zacházením
c) pro výkon ochranného léčení. Možné typy těchto specializovaných oddělení:
4. *pro výkon ochranného léčení protialkoholního a patologického hráčství*
5. *pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického*
6. *pro výkon ochranného léčení sexuologického*
7. *pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického, protialkoholního a léčení pro patologické hráčství*
8. *pro odsouzené matky nezletilých dětí, trvale pracovně nezařaditelné odsouzené ženy, mladistvé ženy s duševními poruchami a poruchami chování.*
(§ 3 NGR č. 25/2012)

Posláním specializovaných oddělení pro výkon trestu s poruchami duševními a poruchami chování a pro výkon ochranného léčení, je omezovat a snižovat nebezpečnost a pravděpodobnost recidivy u rizikových pachatelů trestné činnosti, vykonávajících trest odnětí svobody a přispívat k ochraně společnosti po jejich návratu do občanského života.

Cílem skupinového specializovaného zacházení ve SpO je posílení sebnáhledu a změna rizikových postojů, hodnot, vzorců myšlení a chování odsouzených směrem k sociálně žádoucím formám.

Cílem individuálního specializovaného zacházení ve SpO je adaptace odsouzených na výkon trestu odnětí svobody a také příprava na skupinové specializované zacházení. Následně je cílem změna rizikových postojů, hodnot, vzorců myšlení a chování odsouzených směrem k sociálně žádoucím formám tam, kde skupinové specializované zacházení není možné.

Specializované zacházení, činnosti a přístupy, které jsou v souladu s posláním SpO a cílem zřízení SpO, jsou obecně uznávány jako účinné, etické a humánní. Prokazatelně vedou ke snížení rizikosti odsouzeného, k odstranění, popřípadě k redukci poruchy, jejich

patologických projevů, nebo přispívá k podnícení motivace, ke změně dosavadních rizikových vzorců myšlení a chování.

Odborné činnosti, které odpovídají obecně uznávaným psychoterapeutickým postupům jsou vykonávány odborným zaměstnancem s psychoterapeutickým vzděláním.

Terapeutické programy jsou uceleným systémem norem, speciálními výchovnými aktivitami a dalšími činnostmi, které se v běžné terapeutické praxi používají při práci s cílovými skupinami. Individuální plán reflektuje specifické potřeby a cíle, kterých chce odsouzený prostřednictvím terapeutického programu dosáhnout.

1.1 Úkoly a organizace vězeňské služby

"Organizačními jednotkami Vězeňské služby jsou generální ředitelství, vazební věznice, věznice, ústavy pro výkon zabezpečovací detence, Střední odborné učiliště a Akademie Vězeňské služby. Generální ředitelství zabezpečuje plnění společných úkolů ostatních organizačních jednotek, které metodicky řídí a kontroluje. V čele vazebních věznic, věznic, ústavů pro výkon zabezpečovací detence, Střední odborné učiliště a Akademie Vězeňské služby jsou ředitelé, které jmenuje a odvolává generální ředitel." (§1 odst.4 zák. č.555/1992 Sb.)

Úkoly Vězeňské služby:

- ⇒ správa a střežení vazební věznice, věznice, ústavů pro výkon zabezpečovací detence, odpovědnost za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody
- ⇒ zabezpečuje ostrahu, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby, zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, ústavního ochranného léčení nebo zabezpečovací detence a to po ukončení vazby, zabezpečovací detence nebo trestu odnětí svobody
- ⇒ v rámci programů zacházení se snaží působit na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a na určité skupiny osob ve výkonu vazby, s cílem vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění
- ⇒ provádí výzkum v oboru penologie a jeho výsledky a vědecké poznatky využívá při výkonu trestu odnětí svobody

- ⇒ zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstva a v jiných místech jejich činnosti i při výkonu činnosti soudů a státních zastupitelství
- ⇒ vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve výkonu vazby, zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody
- ⇒ provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, v některých případech i osob ve výkonu vazby
- ⇒ vede evidenci osob ve výkonu vazby, zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody na území ČR
- ⇒ plní úkoly, které vyplývají z vyhlášených mezinárodních smluv, k jejichž ratifikaci dal parlament souhlas a jimiž je ČR vázána.
- ⇒ zajišťuje vzdělávání příslušníků Vězeňské služby a občanských zaměstnanců VS, které provádí Akademie Vězeňské služby, rovněž zabezpečuje vzdělávání osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, které provádí Střední odborná učiliště
- ⇒ poskytuje zdravotní služby ve svých zdravotnických zařízeních osobám ve výkonu vazby, osobám ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody, příslušníkům a občanským zaměstnancům VS. V případě potřeby zabezpečuje zdravotní služby i ve zdravotnických zařízeních mimo věznici
- ⇒ pověřenými orgány Vězeňské služby prověřuje a objasňuje trestné činy osob ve výkonu vazby, zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody. Ve spolupráci s Generální inspekcí bezpečnostních sborů se podílí na předcházení a odhalování trestné činnosti příslušníků VS a občanských zaměstnanců zařazených k výkonu práce ve Vězeňské službě spáchané při výkonu služby nebo při plnění pracovních úkolů. (§2 zák. č.555/1992 Sb.)

1.2 Charakteristika specializovaných oddělení věznic

Věznice Heřmanice – oddělení specializovaného úseku výkonu trestu mentálně retardovaných odsouzených, zařazených do věznice s ostrahou a výkon trestu ochranné léčby protialkoholní a léčby patologického hráčství v ústavní formě s ostrahou

Do specializovaného oddělení jsou zařazováni odsouzení na základě doporučení odborné komise a rozhodnutím ředitele. Tito odsouzení vyžadují specifické metody zacházení, které by měly zabránit zhoršování jejich psychického stavu.

Metody a konkrétní formy působení na odsouzeného, ale i kritéria pro hodnocení programu jsou stanoveny speciálním pedagogem. Ten se také vyjadřuje k zařazení odsouzeného do programu zacházení, účasti na sportovních a kulturních akcích.

Základem zacházení s odsouzenými je režimová resocializační léčba s využitím adekvátně zvolených terapeutických technik (skupinová terapie, pracovní terapie, relaxační metody, zájmové aktivity a také sportovní činnosti).

Cílem oddělení pro výkon trestu mentálně retardovaných odsouzených je snaha minimalizovat možnost zneužívání slabších odsouzených a umožnit handicapovaným odsouzeným výkon trestu odnětí svobody v prostředí, které dále nebude zhoršovat jejich psychický stav.

Cílem oddělení pro výkon ochranné léčby protialkoholní a léčby patologického hráčství v podmínkách výkonu trestu je *"snaha získat a umět aplikovat u odsouzených dovednosti, potřebné pro život usnadňující abstinenci. Zvládnout rozsáhlou škálu dovedností týkající se zvládnání rizikových duševních stavů a různých forem sebeovlivnění. Dalším cílem je přehodnocení vztahu k alkoholu, poznávání nového životního stylu a schopnost autoregulace ve vztahu k alkoholu. Odsouzení jsou vedeni k aktivnímu podílu na programech ochranné léčby."* (<http://www.vscr.cz/veznice-hermanicec-73/vykon-vezenstvi-307/oddelni-specializovan>[27.2.2013 17:47])

Dále je ve Věznici Heřmanice na úseku speciálního zacházení realizován program GREPP, který vychází z Usnesení vlády ČR ze srpna 2006.

Tento program stanovuje postup zacházení s odsouzenými za trestné činy spáchané na dětech (osoby do 18 let – týrání dětí, sexuální zneužívání dětí).

Program GREPP 1

je koncipován jako vzdělávací skupinový program pro 12 odsouzených, trvá 5 týdnů, pracuje s prvky skupinové dynamiky a je pro odsouzené, kteří odpovídají daným kritériím, povinný. Nejedná se terapeutický program (cílem není změna osobnosti účastníků), ale o tzv. program "narovnání."

Cílem programu je poznání a uvědomění si konkrétních důsledků své TČ, identifikace toho, co lze změnit, nalezení primárního spouštěče pro páchaní TČ na dětech (alkohol, peníze, drogy, porucha osobnosti) a hledání odpovědi na otázky co dál, tj. reintegrace do společnosti.

Program GREPP 2

je dlouhodobým terapeutickým programem pro odsouzené, kteří absolvovali GREPP 1. Probíhá jednou za dva roky, trvá 10 měsíců a jeho cílem je dosáhnout u zúčastněných odsouzených změny myšlení a chování." ([http://www.vscr.cz/veznice-hermanice-73/o-nas-1577/vykon-vezenstvi-307/vykon-vezenstvi-10688\[25.2.2014 10:15\]](http://www.vscr.cz/veznice-hermanice-73/o-nas-1577/vykon-vezenstvi-307/vykon-vezenstvi-10688[25.2.2014 10:15]))

Věznice Rýnovice – Specializované oddělení protitoxikomanické léčby, bezdrogová zóna

Počátky vzniku tohoto oddělení se datují od roku 1998. Od počátku bylo koncipováno jako izolovaná část věznice, která se řídí zvláštním režimem a programem. V letech 2001 až 2010 se v oddělení vykonávala soudem nařízená ochranná protitoxikomanická léčba v ústavní formě. Na základě provedených změn je od roku 2011 na tomto oddělení vykonávána soudem nařízená ochranná protitoxikomanická léčba pouze v ambulantní formě. Ubytovací kapacita je 42 odsouzených.

Na činnosti tohoto oddělení se podílí pět pracovníků oddělení výkonu trestu: psycholog, sociální pracovníce, speciální pedagog, dva vychovatelé-terapeuti, vychovatel a externí psychiatr.

Program je založen na komunitním setkávání a skupinové terapii, kde se klienti učí novým sociálním rolím, přebírají zodpovědnost za sebe i druhé a mění svůj systém životních hodnot orientovaných na abstinenci. Program je rozdělen do čtyř stupňů a je nutné splnit podmínky pro postup do vyššího stupně. Je založen na bodovacím systému. Náplní programu je: komunita, individuální a skupinová psychoterapie, pracovní terapie

na zahradě i v ubytovně, sportovní zátěžový program, ranní rozcvička, zájmové kroužky, samoobslužná činnost, vzdělávací aktivity a přednášky.

Rovněž je snahou zajistit kontakt pro klienta s pracovníky a organizacemi, které budou na blízku v případě potřeby nebo v případě možného selhání (Kontaktní centra pro drogovou závislost, Krizová centra, sociální kurátor, Komunity, léčebny).

Bezdrogová zóna byla zřízena v březnu roku 2006 pro odsouzené, kteří nejsou a nebyli uživateli drog, ale lze je považovat za jedince, kteří jsou vlivem drog nejvíce ohroženi, především mladí odsouzení ve věku do 26 let.

Odsouzení si upevňují základní pracovní návyky, návyky potřebné ke každodennímu životu. Osvojují si základní dovednosti v samoobslužných činnostech, provádí i drobné udržovací práce. Součástí je vpravení odsouzených do základů etiky a společenského chování.

Sociálně právní pomoc odsouzeným spočívá v nácviku řešit sociální problémy adekvátním způsobem. V rámci poradenství a výchovné činnosti jsou seznamováni s aktuálními změnami, právními předpisy potřebnými k upevňování právního vědomí, k získávání sebedůvěry, ke změně žebříčku hodnot. Sociálně právní poradenství také spočívá v zaměření se na problematiku života odsouzených po propuštění z výkonu trestu bez užívání drog.

(<http://www.vscr.cz/veznice-rynovice-48/o-nas-1624/specializovana-oddeleni-342/specializovane-oddeleni-ustavni-lecby-protitoxikomanicke-343/>[17.9.2013 21:45])

Věznice Znojmo – Specializované oddělení pro léčbu drogově závislých mužů

Od prosince 2001 je činnost specializovaného oddělení zaměřeno na ochranné léčení drogově závislých, kteří mají soudem nařízenou léčbu ústavní nebo ambulantní. Kapacita je 22 míst. Jedná se o samostatné oddělení, ve kterém je 11 pokojů po 2 odsouzených, společenská místnost, kde se provádějí ranní komunity a další terapie v rámci terapeutického programu. Součástí specializovaného oddělení je místnost pro individuální pohovory s psychiatrem a specialisty pracovního týmu.

Terapeutický program je v rozsahu 21 hodin. Program se skládá z psychoterapie, fyzicky zátěžového programu, pracovní terapie, výchovně vzdělávacího programu a také ze sociálně právního poradenství.

Psychoterapie je rozdělena do IV. fází:

I. fáze je zaměřena na získávání náhledu na příčiny užívání drog, na zapojení se do běžného života bez drog po návratu domů. II. fáze na sebepoznávání, poznat svoje přednosti. Tyto fáze psychoterapie vede psycholog.

III. fáze je zaměřena na odmítání drogy a získání náhledu, jak se správně zachovat při relapsu. IV. fáze připravuje odsouzenému program pro návrat domů. III. a IV. fázi vede vychovatel – terapeut.

Vzhledem k tomu, že se jedná o specializované oddělení se soudem nařízenou léčbou, je součástí tohoto oddělení psychiatr. Ten dochází do věznice každý týden, v rozsahu 4 hodin a s každým odsouzeným provádí individuální pohovor.

(<http://www.vscr.cz/veznice-znojmo-98/informacni-servis-1639/aktualni-zpravy-1021/10-let-oddeleni-toxi>[17.9.2013 18:15])

Světlá nad Sázavou – Specializované oddělení pro výkon trestu odnětí svobody matek nezletilých dětí

Specializované oddělení bylo otevřeno 1.10.2002. Jedná se o první a také nejmodernější oddělení otevřené ve vězeňství ČR, ve kterém je matce umožněno denně pečovat o své nezletilé dítě při výkonu trestu. Kapacita tohoto oddělení je pro 15 odsouzených matek a 20 dětí. Ženy, které splňují podmínky pro zařazení do tohoto oddělení, mohou mít u sebe děti ve věku od jednoho do tří let.

Pro přijetí na specializované oddělení musí matky splňovat daná kritéria:

- 1. délka trestu matky je delší než 6 měsíců*
- 2. žena před výkonem trestu nebyla omezena v rodičovské odpovědnosti*
- 3. trest odsouzené matce skončí zpravidla do dovršení 3 let věku dítěte*
- 4. žena před výkonem trestu o dítě řádně pečovala a po propuštění z VT bude mít možnost se o dítě starat*
- 5. zdravotní a psychický stav musí umožňovat ženě o dítě pečovat*
- 6. kladné stanovisko dětského psychologa pro umístění dítěte na SpO*

7. *prokazatelné finanční zajištění nákladů, které vzniknou při uspokojování potřeb dítěte v případě přijetí na oddělení*
8. *kladné stanovisko Orgánu sociálně právní ochrany dětí*

(<http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/o-nas-1628/vykon-vezenstvi-462/vykon-trestu-1052/vykon-trestu-odsouzenych-matek-s-detmi-5925>[9.7.2013 13:20])

Obsah a forma zacházení s odsouzenými matkami je v souladu se Zákonem č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody, s vyhláškou č. 345/1999 Sb. – řádem výkonu trestu odnětí svobody, vychází z potřeb dítěte a přihlíží k psychickým a fyziologickým zvláštnostem matek i dětí. Program výchovy a vzdělávání je zaměřen na všestranný rozvoj osobnosti dítěte a soustředí se na zachování citových vazeb mezi matkou a dítětem.

Cílem programu na specializovaném oddělení je pro každou matku zvládnutí péče o dítě a formování jeho osobnosti. Program připravují odborní zaměstnanci Vězeňské služby s ohledem na zajištění potřeb dětí. Oddělení je vybaveno rehabilitačními a didaktickými pomůckami i hračkami pro děti.

Zdravotní péče je zajištěna pediatrem, zdravotní stav dětí je pravidelně sledován dětskou sestrou.

Pokud odsouzené matky dobře zvládají stanovený program zacházení týkající se celodenní péče o dítě, mají možnost navštěvovat zájmové či vzdělávací aktivity (vyšívání, arteterapie, pletení, aranžování, výtvarná výchova, sportovní aktivity, zahradnický kroužek, keramický kroužek, výuka cizích jazyků, práce na PC), které probíhají pod odborným vedením zaměstnanců vězeňské služby.

Ve věznici Světlá nad Sázavou rovněž funguje Specializované oddělení pro trvale pracovní nezařaditelné ženy. Na tomto oddělení jsou ubytované starobní nebo invalidní důchodkyně nebo ženy pohybově omezené či jinak zdravotně handicapované.

Součástí Věznice Světlá nad Sázavou je také bezdrogová zóna pro mladé odsouzené, usilující o zbavení se drogové závislosti.

<http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/o-nas-1628/vykon-vezenstvi-462/vykon-trestu-1052/vykon-trestu-odsouzenych-matek-s-detmi-5925>[9.8.2013 14:45]

Věznice Kuřim – Specializované oddělení pro mladé odsouzené

Do tohoto oddělení jsou zařazováni převážně prvověznění odsouzení ve věkové kategorii od 18 do 26 let v případě projeveného zájmu a vzhledem k rozhodnutí odborné komise. Tato komise je složená z pracovníků výkonu trestu – vedoucího oddělení, psychologa, speciálního pedagoga, sociálního pracovníka. Ve Věznici Kuřim, vzhledem k její profilaci, se užívá termín „mladí dospělí“ vězni.

Program zacházení s mladými odsouzenými je zaměřen především na odstraňování negativního vlivu vězeňského prostředí, motivaci odsouzených - mladých dospělých ke změně životního stylu, celkovému zacházení s nimi tak, aby po propuštění z výkonu trestu byli připraveni k úspěšnému znovu začlenění do společenského života bez spáchání další trestné činnosti. Tato skupina vězňů je vzhledem k dosud neukončené sociální integraci a socializaci snadno ovlivnitelná ve smyslu pozitivním i negativním, je tedy na místě zvýšená pozornost na penitenciární péči.

Program je stanoven dle nejnovějších poznatků kriminologie, moderní pedagogiky, penitenciární psychologie a zkušeností odborných pracovníků Vězeňské služby. V rámci programu je předpoklad aktivní spolupráce ze strany odsouzených a převzetí odpovědnosti za jeho úspěšnost.

Při přijetí do výchovně – vzdělávacího programu pro mladé dospělé, se odsouzený zaváže plnit a zúčastňovat se povinných a povinně volitelných volnočasových aktivit dle časového rozvrhu na celý měsíc. Jestliže je odsouzený pracovně zařazen, je jeho povinností zúčastňovat se zejména speciálně – výchovných aktivit (týdenní a měsíční komunita, klub mladých, sociálně – psychologický výcvik, vypracování osobního úkolu, rozvoj komunikačních dovedností, sociálně – právní poradenství). Dle vlastního zájmu si může zvolit i aktivity vzdělávací, jako je například výtvarná výchova, kroužek českého jazyka, populárně – naučný kroužek, základy výpočetní techniky, či zájmové a sportovní aktivity.

V týdenním programu má možnost odsouzený stanovit si úkoly v oblasti pracovní, jako například úklid podlahy, umývání dveří, oken, utírání prachu, praní záclon, péče o květiny, úklid společenských prostor apod. K osobním úkolům, které si odsouzení sami zvolí, patří například účast na dalších vzdělávacích akcích (besedy, přednášky, kvízy, kluby), podíl na vedení zájmových aktivit, příprava besedy, hudebního odpoledne, aktualizace nástěnek na oddělení, přednášky, individuální pomoc nově příchozím odsouzeným apod.

Při neplnění povinností vyplývajících z výchovně – vzdělávacího programu pro mladé vězně může být odsouzený z programu vyřazen. Jde například o hrubé porušení základních povinností, dlouhodobý pasivní přístup k plnění úkolů a k aktivitám výchovně – vzdělávacího programu apod. O vyřazení z programu rozhoduje odborná komise.

Na tomto oddělení slouží jako odborní pracovníci: vychovatel, vychovatel – terapeut, sociální pedagog, psycholog, sociální pracovník.

Na realizaci tohoto programu se podílí i ostatní zaměstnanci věznice, i když někteří nepřímo. Každý zaměstnanec se může stát pro odsouzeného určitým vzorem a podle toho je třeba se k této skupině odsouzených chovat. Největší díl naplňování tohoto programu však leží na personálu oddělení výkonu trestu.

Dalším SpO ve Věznici Kuřim je SpO pro výkon ochranného léčení sexuologického, které popíšete v samostatné části bakalářské práce.

Věznice Stráž pod Ralskem – Specializované oddělení pro odsouzené s mentální retardací

Oddělení bylo zřízeno začátkem roku 2007. Kapacita je 40 odsouzených. Vedle odsouzených s mentální retardací, zde byly dříve umístěováni i jinak handicapovaní jedinci (sociálně, fyzicky, osobnostně). Pro tyto odsouzené byl standardní výkon trestu velmi obtížný, až ohrožující. V důsledku novelizaci byla od července roku 2009 upřesněna kritéria pro jejich umístěování. K týmu zaměstnanců, kromě vychovatelů a odborných zaměstnanců na oddělení, patří také kaplan.

Činnost odsouzených byla původně organizována a realizována podle schváleného terapeuticko – výchovného programu. Každému odsouzenému byla věnována individuální pozornost při sestavování programu zacházení a po celou dobu pobytu na oddělení. Jelikož odsouzení zde nejsou pracovní zařaditelní, je kladen důraz na upevňování pracovních návyků při vykonávání pomocných prací ve prospěch věznice, ale i na různé vzdělávací, speciálně výchovné a zájmové aktivity spojené se vzděláváním v duchovní oblasti.

Odsouzení se denně účastní komunitních setkání, kde se projednávají praktické otázky ze života oddělení věznice, řeší se vzniklé konflikty a vyhodnocují se.

Způsoby naplňování cílů na specializovaném oddělení pro odsouzené s mentální retardací:

- pravidelné vykonávání různých úklidových prací ve prospěch věznice, upevňování pracovních návyků
- doplňování a opakování znalostí, získaných během školní docházky, například v základech českého jazyka či matematiky, získání praktických dovedností při nakládání s finančními prostředky
- uvědomování si sebe sama v průběhu pobytu výkonu odnětí svobody, rozvíjení sociálních dovedností a návyků
- rozvoj osobnosti v souvislosti se zájmovými aktivitami a využíváním volného času, např. stolní a deskové hry, péče o květiny, akvárium, výtvarná činnost, sledování vybraných filmů a následná diskuse nad jejich obsahem apod.
- uplatňování pastorační péče u odsouzených, kteří jsou křesťansky orientováni v rámci výchovně terapeutického programu

"Terapeutický program je dlouhodobý a každodenní proces, zaměřený na postupné odstraňování poruch chování, tlumení projevů defektivitu a podporování sociálně žádoucích projevů chování. Naplňování cílů terapeutického programu probíhá aplikováním systému zacházení s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody, který působí směrem ke snižování rizika páčání trestné činnosti a v podmínkách věznice nabízí odsouzeným možnost změnit své chování, naplňovat své potřeby odpovědným a společensky vhodným způsobem a motivuje k nápravě maladaptivního chování."
(<http://www.vscr.cz/veznice-strar-pod-ralskem-92/o-nas-1626/vykon-vezenstvi-924/vykon-trestu-936/specializovane-oddeleni-pro-odsouzene-s-mentalni-retardaci-6564>[10.1.2014 15:35])

Věznice Bělušice – Specializované oddělení pro odsouzené s poruchou osobnosti a chování způsobenou užíváním OPL

Oddělení se specializuje na psychologickou a terapeutickou činnost na odborné úrovni. Jsou zde umístěováni odsouzení s poruchou chování způsobenou užíváním omamných a psychotropních látek. Práce s odsouzenými je založena na principu komunity. Cílem specialistů je změna postoje odsouzeného k návykovým látkám a snaha socializace po propuštění z výkonu trestu.

Kapacita je 39 odsouzených. Výběr pro zařazení na specializované oddělení provádí psycholog, popřípadě sociální pedagog na základě vypracovaných sociálních, pedagogických, psychologických a zdravotních posudků se zaměřením na drogovou problematiku. Odsouzeného seznámí s možnostmi a podmínkami specializovaného oddělení. Návrh na zařazení předkládá pracovníkům terapeutického týmu spolu s výsledky vstupní anamnézy.

Na oddělení jsou zařazeni odsouzení na základě vlastní žádosti a se souhlasem respektovat pravidla tohoto oddělení. Hodnotí se také osobní zájem a motivace k abstinenci, ochota změnit svůj postoj k návykovým látkám, zájem vzdělávat se, trest vyšší, než 12 měsíců a také souhlas s evidencí v Registru uživatelů drog.

Hlavním cílem terapeutického programu jsou individuální a skupinové aktivity, které se dělí na povinné a volitelné. Z volitelných aktivit si odsouzený vybere minimálně čtyři, které se pro něj stávají povinnými. Tyto aktivity se zaměřují na pozvolnou změnu postojů a životních hodnot, na řešení různých problémových životních situací, na budoucí uplatnění v životě.

(<http://www.vscr.cz/veznice-belusice-44/o-nas-1569/zakladni-informace-545/specializovane-oddeleni/specializovane-oddeleni-9220>[17.9.2013 19:05])

Věznice Opava – Specializované oddělení pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického, protialkoholního a léčení pro patologické hráčství pro odsouzené ženy

SpO je zřízeno ve Věznici Opava od roku 1999. Je rozděleno do tří kategorií: dohled, dozor a ostraha s kapacitou 30 míst. Od roku 2004 je léčebný program ve SpO uplatňován i pro odsouzené muže, s kapacitou 19 míst. Na oddělení jsou umístěni ženy a muži závislí na alkoholu, nebo jiných návykových látkách, na základě rozhodnutí soudu podrobit se ochrannému léčení. Dále ti, co byli problémovými uživateli drog nebo jsou závislí na drogách, alkoholu nebo patologickém hráčství a na základě vlastního rozhodnutí se chtějí podrobit terapeutického programu.

Na základně vstupního vyšetření a následného vyhodnocení somatickým lékařem, lékařem – psychiatrem, psychologem, speciálním pedagogem, vychovatelem – terapeutem a sociálním pracovníkem je pro odsouzeného vypracován individuální program zacházení,

který obsahuje terapeutické, zájmové, sportovní a vzdělávací aktivity. Programy zacházení pro odsouzené ženy všech kategorií jsou zpracovány tak, aby odpovídaly a vyhovovaly úrovni jejich vzdělání, pracovním návykům, sociálním schopnostem, dovednostem a životním zkušenostem.

Cíl SpO spočívá ve vytvoření podmínek pro resocializaci odsouzeného, v pozitivním působení ke změně hodnotových schémat tak, aby se co nejvíce minimalizovalo riziko možné kriminální recidivy. Naplnění tohoto cíle souvisí s léčebně – výchovným programem, který vypracoval odborný tým interních pracovníků Věznice Opava, kteří využili svých poznatků a zkušeností, které rozšířili o zkušenosti z civilních a vězeňských léčebných zařízení u nás i v zahraničí.

Pracovníci SpO se pravidelně účastní odborných stáží, seminářů a konferencí k problematice prevence a terapie závislostí, dále jsou v úzkém kontaktu s protidrogovými koordinátory místních úřadů z celé ČR, s organizacemi, které pečují o osoby závislé na psychotropních látkách, s různými kontaktními centry a nestátními organizacemi, jako je např. SANANIM nebo Renarcon.

Ve Věznici Opava je také zřízeno SpO pro výkon trestu odsouzených žen s poruchami duševními a poruchami chování s individuálním zacházením v kategorii dozor, ostraha a zvýšená ostraha.

(<http://www.vscr.cz/veznice-opava-83/o-nas-1603/vykon-trestu-323/specializovane-oddeleni-605/vykon-trestu-ve-specializovanych-oddelenich-5293>[25.2.2014 11:22])

Dalšími věznicemi se specializovaným oddělením v ČR jsou:

Věznice Mírov – SpO pro výkon trestu s poruchou duševní a poruchou chování ve věznici se zvýšenou ostrahou.

Věznice Nové Sedlo, Věznice Ostrov nad Ohří, Věznice Příbram, Věznice Valdice, Věznice Všehrady – SpO pro odsouzené s poruchou osobnosti a chování způsobenou užíváním psychotropních látek.

Věznice Pardubice – SpO pro výkon trestu odsouzených trvale pracovní nezařaditelných mužů ve věznici s dozorem a ostrahou.

Věznice Plzeň – SpO pro výkon trestu odsouzených trvale pracovní nezařaditelných mužů ve věznici se zvýšenou ostrahou, SpO pro odsouzené s poruchou osobnosti a chování způsobenou užíváním návykových látek.

1.3 Personální obsazení a postavení specializovaného oddělení

1. *Specializované oddělení je samostatnou součástí oddělení výkonu trestu a je vedeno vedoucím oddělením výkonu trestu nebo vedoucím výkonu vazby a trestu.*
2. *Tabulkové počty zaměstnanců pověřených činností ve specializovaném oddělení (dále jen „tým“) se zpravidla určí podle následujícího klíče: 1 vychovatel na 10 odsouzených, 1 psycholog na 40 odsouzených, 1 speciální pedagog na 40 odsouzených, 1 vychovatel – terapeut na 20 odsouzených, 1 sociální pracovník na 80 odsouzených. Vychovatel – terapeut je určen pouze pro činnost ve specializovaném oddělení. Pro odsouzené se zajistí péče lékaře – psychiatra, lékaře a zdravotní sestry.*
3. *Základem činnosti specializovaného oddělení je týmová práce. Tým se schází k pravidelným poradám a konzultacím jednotlivých případů.*
4. *Členové týmu mají činnost ve specializovaném oddělení specifikovanou v popisu funkce a mají zpracován individuální plán vzdělávání zaměřený na činnosti realizované ve specializovaném oddělení, jehož součástí je i stanovení povinnosti zvyšování kvalifikace v oblasti terapie poruch duševních a poruch chování a povinnosti účastnit se odborných stáží v civilních zařízeních se srovnatelným zaměřením.*
5. *Garant podává vedoucímu oddělení odborné návrhy související s realizací terapeutického programu a návrhy na aktualizaci manuálu.*
6. *Vykonavatel psychoterapie je povinen mít alespoň zahájený akreditovaný sebezkušnostní výcvik ve skupinové terapii v rozsahu nejméně 500 hodin.*
7. *Tým musí být pravidelně supervidován dle pravidel supervize, stanovených vnitřním předpisem. Vedoucí oddělení zajistí v den konání supervize přítomnost všech členů týmu na pracovišti a umožní jim účast na supervizi. Z účasti na supervizi mohou být členové týmu omluveni pouze v odůvodněných případech. O účasti na supervizích vede garant zápis (§5, Nařízení č. 25/2012).*

1.4 Popis pracovní činnosti jednotlivých odborných pracovníků

Speciální pedagog

"je odborný zaměstnanec oddělení, který garantuje u svěřených odsouzených odbornou úroveň realizace programu zacházení a vnitřní diferenciaci." (Sochůrek, 2007, s.12)

Působnost speciálního pedagoga spočívá zejména v garantování důsledného naplňování všech pedagogických, mravních a etických cílů při činnosti týmů specialistů." (Novotná, 2008, s. 29)

Speciální pedagog je řízen vedoucím oddělení výkonu trestu. Provádí metodiku práce pedagogů volného času a vychovatelů. Spolupracuje s ostatními odbornými zaměstnanci a odpovídá za úroveň odborného zacházení s odsouzenými v rámci jejich komplexní zprávy. Poskytuje odsouzeným poradenskou, pedagogickou pomoc a zabezpečuje jim individuální pedagogickou péči v krizových situacích, v souladu s konkrétním případem a podmínkami. Podílí se na výběru odsouzených k zařazení do práce, všeobecném a odborném vzdělávání popř. rekvalifikaci. Zpracovává přehled aktivit v rámci programu zacházení, návrhy na jejich materiální, prostorové a finanční zajištění. Je odborným garantem metodické a organizační úrovně jednotlivých aktivit. Je zodpovědný za vhodný výběr televizních pořadů a videoprodukce, má v kompetenci skladbu knihovnického fondu. Činí včasné a potřebné opatření k předcházení či odhalování násilí mezi odsouzenými.

Speciální pedagog *"realizuje svěřenou kázeňskou pravomoc, podílí se na návrhu k rozhodování o udělení přerušení výkonu trestu, povolování volného pohybu mimo věznici, dočasného opuštění věznice, účasti odsouzených na akcích mimo věznici, vyjadřuje se k výběru odsouzených k zařazení do práce, návštěv bez zrakové a sluchové kontroly a přeřazování odsouzených do jiného typu věznice nebo jejich přemístění." (§6 písm.l, NGŘ č. 21/2010)*

„Zúčastňuje aktivně jednání poradních orgánů ředitele věznice včetně poradny drogové prevence (odborných komisí), předkládá odborná stanoviska k přeřazování odsouzených v rámci vnitřní diferenciaci, v návaznosti na změny v chování a jednání jemu svěřených odsouzených navrhuje umístění odsouzených do krizového, výstupního specializovaného oddělení, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a do bezdrogové zóny.“ (§6 písm.g, NGŘ č. 21/201)

Psycholog

Je přímo podřízen vedoucímu oddělení výkonu trestu. Psycholog je odborným zaměstnancem, který poskytuje odborné psychologické služby u odsouzených a také je odborným poradcem ředitele věznice a to v ohledu odsouzených i zaměstnanců.

Psycholog při práci s odsouzenými plní převážně tyto úkoly:

- psychologicky diagnostikuje odsouzené, v rámci komplexní zprávy zpracovává psychologické vyšetření a doporučení odsouzených pro program zacházení
- podílí se na výběru a zařazení do seznamu odsouzených, u kterých je možné napadení nebo ohrožení jiného druhu, dále vytypovává konfliktní a psychicky labilní jedince
- provádí s odsouzenými pohovory z vlastního podnětu, z podnětu odsouzených či zaměstnanců
- poskytuje psychologické poradenství v oblasti problematiky návratu do společnosti
- zpracovává průběžné hodnocení odsouzených v rámci programu zacházení a podílí se na hodnocení pro příslušné orgány zasílané věznicí
- připravuje odborná stanoviska na přecházení odsouzených v rámci vnitřní diferenciaci, v souvislosti se změnami v chování a jednání, navrhuje umístění odsouzených do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, do oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením i do bezdrogové zóny
- provádí individuální psychologickou péči o ty odsouzené, kteří se sebepoškozují, odmítají stravu, pokouší se o sebevraždu a ty, co jsou v krizových stavech. V těchto případech spolupracuje s lékařem
- zajišťuje přípravu a realizaci výchovně terapeutického programu a zodpovídá za jeho odbornou úroveň
- podílí se zpracování programů zacházení pro konkrétní odsouzené, vyhodnocuje jejich úspěšnost a navrhuje možné změny programu zacházení
- vede potřebnou dokumentaci a je zodpovědný za její ochranu před zneužitím, odcizením či zničením

- zvyšuje svou odbornou úroveň a zúčastňuje se supervize
- psycholog se podílí na přijímání a hodnocení nových příslušníků a občanských zaměstnanců VS, v rámci vstupního psychologického vyšetření pro přijetí do práce ve VS.

Sociolog

je přímo podřízen vedoucímu oddělení výkonu trestu, je odborným poradcem ředitele věznice z hlediska sociologických aspektů všech zaměstnanců i odsouzených.

„Sociolog je odborný zaměstnanec, který zajišťuje analytickou a poradenskou činnost na úseku personální práce, výkonu trestu a vnějších vztahů v rámci dislokace věznice. Provádí průběžné i cílené sledování a analýzu sociálních vztahů mezi odsouzenými, se zaměřením na neformální strukturu odsouzených, mezi odsouzenými a zaměstnanci a mezi zaměstnanci navzájem, zjišťuje úroveň spolupráce vybraných zástupců odsouzených a zaměstnanců“. (Sochůrek, 2007, s.14)

Podílí se na tvorbě skladby jednotlivých speciálně výchovných aktivit a programů zacházení. Podle svých odborných schopností tyto aktivity vede, sleduje účast a chování odsouzených v programu zacházení, vhodné změny podněcuje a upevňuje. Vede nezbytnou dokumentaci.

Sociolog také zkoumá příčiny vzniku mimořádných událostí a navrhuje vhodná opatření k jejich řešení, předcházení a odstranění z hlediska sociologického. Podílí se na rozhodování a zařazování odsouzených do seznamu objektů možného napadení nebo ohrožení. Vytypovává psychicky labilní a konfliktní jedince mezi odsouzenými.

Vychovatel – terapeut

je odborný zaměstnanec specializovaného oddělení, který v rámci terapeutických programů realizuje individuální a skupinové terapie. Při výkonu své profese je povinen dodržovat etické principy. Je přímo podřízen řediteli věznice.

„V rámci koncepce zacházení s odsouzenými ve specializovaných odděleních a terapeutických programech se podílí na zpracování projektů pro jednotlivé kategorie odsouzených při zachování zásad vnější a vnitřní diferenciaci, na tvorbě skladby programu zacházení a jednotlivých speciálně výchovných aktivit“. (§11odst.4,NGŘ č. 21/2010)

Ke speciálním výchovným aktivitám vychovatele – terapeuta patří aktivity, které podporují postoje a dovednosti, které pomohou odsouzeným k návratu do společnosti a umožní jim po propuštění vést řádný život.

Vychovatel – terapeut vede terapeutické, výcvikové a psychoterapeutické programy, které slouží jako prevence sociálně patologických jevů. Podílí se na zpracování průběžného hodnocení programu zacházení odsouzených, realizuje extramulární aktivity. Volí adekvátní přístup, obsah, formy a metody ke specifickým skupinám odsouzených, dle povahy určitého případu a podmínek. Vede nezbytnou dokumentaci a stará se o její ochranu před zneužitím, poškozením či odcizením.

Vychovatel

má statut pedagogického pracovníka, je podřízen vedoucímu oddělení a je metodicky veden při realizaci programu zacházení speciálním pedagogem. Prvotním úkolem vychovatele je cílevědomě působit na odsouzené s cílem zmírňovat negativní dopad výkonu trestu na každého jedince. Zabezpečovat zájmy odsouzených, osobně je znát, znát vztahy mezi nimi, mapovat průběžné situace na ložnicích i v jednotlivých skupinách. Sám se podílí na sportovních, kulturních, vzdělávacích, zájmových a extramulárních aktivitách v průběhu svého pracovního dne. Dohlíží na vhodnou úpravu a úklid ubytovacích prostor. V měsíčních intervalech vede pravidelné záznamy o pohovorech do osobní karty odsouzeného a sleduje aktivitu při realizaci plnění programu zacházení. Zpracovává hodnocení dle požadavků soudů, ve kterém mimo jiné uvádí, zda je plněn program zacházení, či nikoliv. Činí potřebná a včasná opatření k předcházení a odhalování násilí mezi odsouzenými nebo jiného protiprávního jednání. Je přítomen při umísťování či přemísťování odsouzeného v rámci oddělení.

Sociální pracovník

Jeho hlavním úkolem je pomoc odsouzeným při řešení jejich sociální situace, zejména různých problémů vzniklých z jejich složité životní situace. Zhotovuje sociální anamnézu, která obsahuje údaje o dosavadním vývoji a současné situace odsouzeného delikventa, zejména aktuální sociální problémy, rodinnou situaci, vztahy, výkon rozhodnutí, stav pohledávek, osobní doklady a občanství. Je v neustálém kontaktu se sociálním kurátorem, který dochází do věznice a společně poskytují sociálně právní pomoc. Spolupracuje se školskými institucemi, úřady práce, institucemi ústavní a ochranné výchovy a v neposlední

řadě s duchovním. Dává návrhy na přemístění a skladbu ubytování odsouzených. Sám osobně vede jednu aktivitu.

Duchovní

nemá statut specializovaného pracovníka, ale pro některé odsouzené může být jeho přítomnost přínosem, a snad i pomocí nejen k překonání výkonu trestu, ale i přípravě na kvalitnější život po uplynutí doby výkonu trestu. Náplní duchovního je služba vězňům, snaží se řešit jejich problémy, promlouvá k nim, naslouchá jim a také se podílí na vytváření podmínek pro začlenění odsouzeného do občanského života. Jeho snahou je, aby si vězeň dokázal uvědomit svou vinu, aby si přiznal svou vlastní chybu, uvědomil si, co udělal a snažil se o nápravu svého jednání a chování.

2 SPECIALIZOVANÉ ODDĚLENÍ PRO VÝKON OCHRANNÉHO LÉČENÍ SEXUOLOGICKÉHO VE VĚZNICI KUŘIM

V této části bakalářské práce se zaměřím na Specializované oddělení pro odsouzené se soudem nařízenou ochrannou léčbou sexuologickou do věznice s ostrahou ve Věznici Kuřimi.

Specializované oddělení pro odsouzené s nařízenou ochrannou léčbou sexuologickou bylo zřízeno ve Věznici Kuřim v roce 1998. Základním kritériem pro přijetí do tohoto oddělení je rozhodnutí soudu o uložení ochranné léčby sexuologické do věznice s ostrahou. Do věznice jsou umístováni za spáchaný sexuálně motivovaný trestný čin vězni, u kterých byla soudním znalcem diagnostikována určitá sexuální deviace. Odsouzenému je zde nabídnuta možnost započít nařízenou léčbu již během výkonu trestu odnětí svobody. Pokud tuto možnost odsouzený nevyužije, léčba musí být zahájena po ukončení trestu v příslušné spádové léčebně. Nelze sem zařadit vězně, kteří mají určený výkon trestu do ostatních tří typů věznic.

Odsouzený zároveň vykonává nepodmíněný trest odnětí svobody a jestliže souhlasí, podrobuje se speciálnímu terapeutickému zacházení v rámci režimové léčby. Cílem výkonu trestu na tomto oddělení je bezproblémově a úspěšně absolvovat uložený trest a souběžně zahájit ochrannou sexuologickou léčbou v ústavní i ambulantní formě, nařízenou soudem.

Vzhledem k nadstandardní a nákladné péči, je podmínkou pro zařazení do tohoto oddělení trvalý pobyt na území České republiky.

2.1 Vznik, účel a struktura SpO v Kuřimi

V březnu 1998 zahájilo ve Věznici Kuřim svou činnost Specializované oddělení pro výkon ochranného léčení sexuologického v průběhu výkonu trestu odnětí svobody. Vzhledem k tomu, že v roce 2012 začal platit nový zákon o specifických zdravotních službách, došlo k právní a legislativní úpravě statutu celého oddělení. Odsouzený má možnost dobrovolně zahájit sexuologické léčení. Výkon dobrovolného sexuologického léčení ve SpO Věznice Kuřim není z formálně – legislativních důvodů možné považovat za výkon soudně nařízeného ochranného sexuologického léčení v ústavní formě, byť se s tímto léčením obsahově shoduje.

Současná ubytovací kapacita SpO ve Věznici Kuřim je 54 odsouzených, kteří na své léčbě spolupracující nebo projeví zájem spolupracovat. Podmínkou je přiznání odpovědnosti za spáchaný trestný čin a alespoň částečný náhled na svou deviaci.

Vzhledem k celkové kapacitě věznice jsou v současné době v SpO ubytováni i nespolupracující sexuální devianti a rovněž odsouzení, kteří mají sexuální delikt, ale bez soudem nařízené ochranné léčby sexuologické. S nespolupracujícími sexuálními devianty, kteří odmítají přiznat si svoji deviaci i spáchání trestného činu nebo odkládají svoji léčbu až na dobu po výkonu trestu odnětí svobody, se opakovaně probírá jejich postoj k léčbě a je jim dána možnost negativní postoj změnit a aktivně se zapojit do procesu léčby.

SpO tvoří samostatný celek prostorů, jako je prostor pro ubytování, kulturní místnost, terapeutické místnosti, dílna, učebna, lékařská ordinace a vyšetřovna.

Kapacitně je oddělení uspořádáno tak, aby na jednoho odsouzeného byla plocha k užívání alespoň 4 m². V jedné ložnici je ubytováno 4 – 6 odsouzených.

Z výroční zprávy Věznice Kuřim za rok 2013 vyplývá, že v roce 2013 bylo nově zařazeno do SpO 19 odsouzených, vyřazeno bylo 20 odsouzených, z toho 9 podmíněně propuštěno, 7 ukončilo výkon trestu, 3 přemístění do jiných věznic a 1 amnestován.

Z vedených statistických údajů na SpO Věznice Kuřim je zjištěno, že od 16.3.1996 do ledna 2014 prošlo a prochází léčením 351 odsouzených, u kterých byla diagnostikována sexuální parafilie. Z toho bylo 297 odsouzených propuštěno z výkonu trestu a z nich 28 (9,4%) sexuálně zrecidivovalo.

2.2 Zařazení do specializovaného oddělení

Do Specializovaného oddělení pro výkon ochranné léčby sexuologické jsou zařazeni odsouzení, kterým bylo uloženo ochranné léčení soudem. Je rovněž zohledněna zbývající délka trestu, motivace a další faktory ovlivňující očekávaný přínos ochranného léčení z hlediska účelnosti zařazení.

Do SpO pro výkon ochranného léčení může být rovněž zařazen odsouzený na vlastní žádost a to v případě, že mu nebyla stanovena ústavní léčba soudem. Dále také pokud existuje důvodný předpoklad, že zařazení do SpO bude přínosem z hlediska omezení

a snížení nebezpečnosti a recidivy. V takovém případě se odsouzenému neposkytuje specializovaná zdravotní péče, nýbrž terapeutický program specializovaného oddělení.

Vnitřní diferenciac

Vnitřní diferenciac se stanovuje na základě přístupu odsouzeného k plnění či neplnění svých povinností ve výkonu trestu odnětí svobody. Jedná se o tři prostupné skupiny vnitřní diferenciac (PSVD).

Do I. prostupné skupiny vnitřní diferenciac se zařazují odsouzení, kteří aktivně plní program zacházení a další uložené povinnosti, jejich přístup a chování je v souladu s vnitřním řádem věznice.

Do II. prostupné skupiny vnitřní diferenciac se zařazují odsouzení s kolísavým a nevyjasněným přístupem k programu zacházení a postojem ke svým povinnostem.

Do III. prostupné skupiny vnitřní diferenciac se zařazují odsouzení, kteří neplní stanovený program zacházení a mají negativní přístup k výkonu trestu odnětí svobody.

(<http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/trestne-ciny-paragrafy/rad-vykonu-trestu-odneti-svobody/7>[6.2.2014 19:48])

2.3 Léčebně terapeutický program ve SpO Kuřim

Aktivity léčebně terapeutického programu probíhají v souladu s aprobovaným manuálem SpO. S odsouzenými, zařazenými do intenzivní části terapeutického programu, pravidelně probíhá skupinová psychoterapie vedená 2 psychology, sociálně psychologický výcvik vedený vychovatelkou – terapeutkou a koterapeutem. Pracovní výchova je vedená vychovatelkou – terapeutkou, pohybový výchova je vedená speciálním pedagogem. V přípravné fázi terapeutického programu probíhá večerní klub vedený vychovatelkou – terapeutkou a psychologem. V následné péči terapeutického programu probíhá skupina setkání vedená vychovatelkou – terapeutkou. Odsouzení mají možnost psát deníky, využívat individuální psychoterapie, psychologického poradenství a také relaxace.

Všichni odsouzení, spolupracující na své léčbě jsou zařazeni do terapeutického programu, jehož součástí jsou také lékařská vyšetření a ordinace, terapeutické komunity, sebeobslužné a pracovní činnosti. Volí si také vzdělávací aktivity (relaxace, společenská výchova, kroužek českého jazyka, kroužek všeobecně vzdělávacích znalostí, počítačová

gramotnost, myslivecký kroužek, kynologický kroužek, rukodělný kroužek, historicko – náboženský kroužek a kroužek němčiny) a zájmové aktivity (kroužek šipek, kondiční cvičení, videokroužek).

V roce 2013 bylo ze SpO pracovně zařazeno 11 odsouzených a dalších 8 bylo zařazeno do úklidových prací ve střežené části věznice.

Terapeutický program Specializovaného oddělení pro výkon ochranného léčení je stanoven obsahovým a časovým vymezením povinných aktivit, přičemž všichni odsouzení spolupracující na sexuologickém léčení. Musí také povinně plnit léčebně terapeutický program v rozsahu minimálně 21 hodin aktivit týdně, z toho alespoň jedna aktivita je skupinová terapie v rozsahu trvání 1,5 hodiny.

Zdravotní péče je poskytována zdravotnickými pracovníky Vězeňské služby, popřípadě ve spolupráci s mimovězeňskými zdravotnickými zařízeními.

Odborní pracovníci Vězeňské služby vykonávající terapeutickou činnost na Specializovaném oddělení pro výkon ochranného léčení, zabezpečují odborné zacházení s odsouzenými, a to ve spolupráci s vedoucím lékařem zdravotnického střediska VS a v souladu s pokyny lékaře s příslušnou specializovanou způsobilostí, který odsouzenému poskytuje zdravotní péči.

AKTIVITY TERAPEUTICKÉHO PROGRAMU SPO

POVINNÉ AKTIVITY	týdně	VOLITELNÉ AKTIVITY	týdně
skupinová psychoterapie	2hod.	relaxace	1hod.
sociálně psychologický výcvik	2hod.	společenská výchova	1hod.
pohybová výchova	1hod.	český jazyk	1hod.
pracovní výchova	1hod.	všeobecně vzdělávací kroužek	1hod.
komunita	1hod.	videokroužek	1hod.
lékařská ordinace a vyšetření	dle potřeby	kroužek výpočetní techniky	1hod.
večerní klub	2hod.	myslivecký kroužek	1hod.
skupinová setkání	2hod.	kynologický kroužek	1hod.
		historicko-náboženský kroužek	1hod.
		šipky	2hod.
		vaření	4hod.
Intenzivní fáze	celkem		
	18hod. + 3 volitelné aktivity		
Přípravná fáze a následná péče	celkem		
	14hod. + 7 volitelných aktivit		

2.4 Výchova a vzdělávání v rámci programu zacházení

Programy zacházení jsou zakotveny v zákoně o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb., které upravuje vyhláška ministerstva spravedlnost č. 345/1999 Sb.

Jde o vzájemnou spolupráci pedagoga, vychovatele, psychologa, sociálního pracovníka a lékaře s odsouzeným ve výkonu trestu odnětí svobody.

„Zahrnuje pracovní, vzdělávací, terapeutické a zájmové aktivity s diferencovaným přístupem ke každému odsouzenému při jejich realizaci.

Složení programu zacházení musí vždy sledovat dosažení účelu výkonu trestu. Odsouzený má mít možnost zvolit si z těch programů, které správa věznice považuje za vhodné. Pokud si žádný program nezvolí, účastní se minimálního programu stanoveného vnitřním řádem věznice.“ (Sochůrek, 2007, str. 44)

Program zacházení se vytváří, jakmile nastoupí odsouzený do přijímacího oddělení. Přihlíží se na délku trestu, charakteristiku osobnosti jedince a také příčiny trestné činnosti. Vychází se z údajů uvedených v hodnocení SARPO (Souhrnná Analýza Rizik a Potřeb Odsouzených) a dostupných dokladů k osobě odsouzeného, výsledků posouzení odsouzeného ze strany psychologa, speciálního pedagoga, sociálního pracovníka a lékaře. (Novotná, 2008 s.35)

SARPO nahrazuje ve věznicích Komplexní zprávu jako vstupní hodnocení odsouzeného po jeho nástupu do výkonu trestu. Část výstupů z programu SARPO se používá pro zpracování hodnocení pro soud, při rozhodování o podmíněném propuštění a také pro změnu vnější a vnitřní diferenciaci. Dlouhodobým záměrem SARPO je zpřehlednit a zjednodušit systém hodnocení a diferenciaci odsouzených v rámci jejich umístění a zacházení.

Tento nástroj hodnocení by měl být jednotný, objektivní, strukturovaný a cílený s validizovaným výpočtem statického a dynamického rizika se zaměřením na identifikaci specifické trestné činnosti (násilí, sex, drogy). Detekuje riziko újmy (obětí) a rizikové kriminogenní faktory (prediktory recidivy a obsahuje zhodnocení responsivity odsouzeného (motivace, sebereflexe, schopnost učení). Účelem hodnocení rizik je především predikovat pravděpodobnost opakování trestné činnosti odsouzenými, a tomuto uzpůsobit další zacházení. (České vězeňství 4/2012)

Program zacházení musí být pravidelně jednou za tři měsíce vyhodnocován a na základě vývoje osobnosti, změnách v jeho chování, musí být pravidelně aktualizován.

„Principy zohledňující specifickou osobnost platí zejména při sestavování programů zacházení se zvláštními skupinami odsouzených, např., mladistvými, cizinci, matkami s dětmi, trvale pracovní nezařaditelnými (geronti, invalidní důchodci apod.), sexuálními devianty, psychopaty, odsouzenými problémovými uživateli drog a odsouzenými, vykonávající trest doživotí nebo dlouhodobé tresty.“ (Sochůrek, 2007, str.45)

K zásadám pro zpracování programu zacházení patří individuální přístup k osobnosti odsouzeného, jeho zvláštnostem, psychickým vlastnostem, charakteru. Dále je to motivace k plnění stanovených úkolů, přiměřené kladení požadavků k rozumovým schopnostem odsouzeného, jeho vzdělání. Rovněž je důležitá zpětná vazba, pozorování odsouzeného, pohovory s ním, jak se projevuje mezi ostatními, při psychoterapii, při sociálně psychologickém výcviku. Program zacházení musí směřovat k přiměřenému, jasně stanovenému a reálnému cíli s ohledem na osobnost odsouzeného, jeho životní zkušenosti. Působení musí být vždy systematické a pro vězně srozumitelné. Soustavné působení na odsouzeného musí být v co nejdelším časovém úseku, aktivity spolu musí souviset a směřovat k danému cíli a změnám v postojích a osobnosti. Odsouzený musí mít pocit perspektivnosti v rámci programu zacházení.

„Cíle programů zacházení s pachateli, které se soustředí na osobnost jedinců, jsou nejlépe dosažitelné v případě zaměření se na specifické problémy spojené s jejich chováním.“
(Sochůrek, 2007, str.47)

3 SEXUÁLNÍ DEVIACE A JEJICH LÉČBA

Mezi obecná diagnostická kritéria sexuálních deviací podle Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN – 10) patří tyto podmínky:

- *jedinec opakovaně prožívá intenzivní sexuální touhy a fantazie týkající se neobvyklých objektů nebo aktivit*
- *jedinec touhám vyhoví nebo je jimi citelně obtěžován*
- *preferenze je přítomna nejméně šest měsíců*

Sexuální deviace (parafilie) považujeme za kvalitativní odchylku struktury sexuálního motivačního systému. V literatuře se ovšem můžeme setkat i s jinými definicemi: deviace jako porucha řízení sexuálních emocí, menšinová variace sexuální motivačního systému, scestné zaměření pohlavní aktivity, vedoucí k preferování nevhodných sexuálních objektů nebo způsobů ukájení, které odporuje mravním a estetickým normám a zájmům společnosti a někdy přímo ohrožuje jiné osoby.

Vnější projevy sexuální deviace zahrnují širokou škálu aktivit, od neškodného a spíše jen společensky obtížného chování (exhibice, cross–dressing) až po nejnebezpečnější trestné činy proti lidské důstojnosti, zdraví, či životu oběti. Společensky nebezpečné sexuální deviace se mohou navenek projevit jako sexuální delikt." (Chmelík, 2003, s.139-140)

3.1 Charakteristika sexuálních deviací

V zásadě rozeznáváme dva druhy sexuální deviace, a to deviace v aktivitě a deviace v objektu.

1) Deviace v aktivitě

Za deviace v aktivitě jsou považovány poruchy ve způsobu dokazování sexuálního vzrušení a uspokojení. Mezi tyto deviace lze zařadit voyerismus, exhibicionismus, frotérství, tušérství, patologickou sexuální agresivitu, agresivní sadismus, sadomasochismus a jiné obdobné poruchy.

Voyerismus

Pro tuto deviaci je charakteristické, že vzrušení je dosahováno sledováním intimního počínání nic netušících objektů, spojeného většinou s masturbací. Voyer preferuje sexuální

zvědavost před partnerskou sexuální aktivitou i když je partner dostupný a neexistuje sexuální překážka sexuální interakce. Nejčastějším vysvětlením pro voyeristické chování je předpoklad, že jde o sexuální stimulaci bez hrozby sexuálního kontaktu či odmítnutí. Do konfliktu se zákonem se voyeři často nedostávají, jejich aktivity zůstávají většinou neodhalené.

Exhibicionismus

patří k nejčastěji se vyskytující sexuální deviaci. Vzrušení je silně nutkavé a je dosahováno odhalováním genitálu před neznámými ženami a dívkami. K sexuálnímu vzrušení mu často stačí pohled kolemjdoucích žen, vědomí, že byl viděn jeho penis. Často žije v iluzi, že se ženám jeho chování líbí, že je dokonce vzrušuje. Exhibicionista chce, aby žena přihlížela a byla jím fascinována. Jestliže reakce, která je očekávána nenastane, pocit psychického napětí obvykle vyhasne a zůstává pouze pocit zahanbení. Exhibicionistické chování se může objevit i u homosexuálně orientovaných mužů. Má však většinou spíše charakter nabídky k anonymnímu sexuálnímu styku s náhodným partnerem.

Frotérství

Tohoto vzrušení je dosahováno třením se o anonymní, neznámé objekty v tlačenicích (hromadných prostředcích, frontách). Muži často předstírají náhodné a neúmyslné dotyky svým ztopořeným penisem, nicméně jim tato přítulnost přináší vzrušení, nezřídka končí i ejakucí na šatech dotyčného objektu. I frotérské aktivity jsou charakteristické vysokou nutkavostí a dost často jsou spojeny s jinými deviantními aktivitami.

Tušérství

Tušér dosahuje zrušení dotyky intimních míst na anonymních ženských objektech. Obvykle, jakoby náhodou sáhne na veřejných místech (parku, dopravních prostředcích) na hýždě, ňadro či genitálie kolemjdoucí neznámé ženy. Tušérské a frotérské chování se často vyskytuje současně u jednoho devianta. Tyto dvě aktivity se řadí ke kontaktnímu deviantnímu chování, kdy pachatel svým jednáním narušuje nejen psychické, ale i fyzické teritorium svých objektů bez jejich souhlasu.

Patologická sexuální agresivita

Vzrušení a uspokojení je dosahováno překonáváním odporu napadeného anonymního ženského objektu. Patologická sexuální agresivita patří k nejnebezpečnějším deviacím vůbec. Česká sexuologická škola rozlišuje dva typy sexuálních agresorů, a to právě sadisty

s evidentní preferencí sadistických témat a patologické sexuální agresory, tedy jedince, kteří mají sklon k opakování sexuálního násilí stejného charakteru. U patologické sexuální agresivity přitom není zřejmá žádná sadistická vložka v pravém slova smyslu (pachatel oběť netrýzní, neprodlužuje její utrpení). Chování deviantního sexuálního agresora je spojeno se sledováním objektu z úkrytu, svou oběť pronásleduje, přepadá ji nečekaně na opuštěném místě, povalí ji na zem, eventuálně použije zbraň a vyhrožuje násilím a zabitím.

Agresivní sadismus

Agresivní sadista pro své vzrušení potřebuje objekt svého zájmu před stykem, v jeho průběhu nebo místo styku znehybnit. Do této kategorie patří většina sexuálních vrahů, kterým pravděpodobně na prvním místě nejde o zabití, ale o znehybnění. Pro agresivního sadistu je podstatné, že může se svou obětí libovolně nakládat, manipulovat s ní. Obětem po činu někteří poškozují genitál, uřezávají části těla, masturbují s nimi, popřípadě je pojídají (tzv. **nekrofilní sadismus**).

Sadismus a masochismus

*„U **sadismu** je vzrušení dosahováno dominancí, totální kontrolou objektu, Sadista je vzrušován fyzickým a duševním utrpením oběti a pocitem, že oběť je plně v jeho moci.“* (Chmelík, 2003, s. 158)

*„U **masochismu** je vzrušení dosahováno totálním odevzdáním se partnerovi, vlastním ponižením či utrpením. Sadismus a masochismus se často vyskytují společně, mluvíme pak o sadomasochismu (v některých případech se může jedinec chovat masochisticky, jindy pak sadisticky, nebo mění roli během jednoho styku).“* (Chmelík, 2003, s. 158-159)

2) Deviace v objektu

"Deviacemi v objektu jsou označeny kvalitativní poruchy sexuální motivace charakterizované neadekvátním zaměřením erotické touhy, tedy tím, na jaký objekt je orientována sexuální apetence. Patří sem především pedofilie, fetišismus a transvestitismus." (Chmelík, 2003, s. 166)

Pedofilie

„U této deviace jde o erotické (erotosexuální) zaměření na objekty v prepubertálním věku (tedy na chlapce a dívky bez znaků dospívání). Nejčastější je zde zaměření na děti ve věku

5-12 let. Pedofilové jsou lidé, kteří preferují jak fyzickou nezralost objektu, tak nepřítomnost sekundárních pohlavních znaků (chybění pubického ochlupení a prsů u dívek, u homosexuálních pedofilů například nepřítomnost ejakulace, ochlupení), tak i jeho dětské chování.“ (Weiss, 2008, s. 74)

U mužů, kteří jsou eroticky zaměřeni na dospívající dívky, jde o deviaci – **hebefilií**, při erotickém zaměření na dospívající chlapce, jde o deviaci – **efebofilii**.

Fetišismus

„V případě fetišismu jde o erotické zaměření na neživé předměty nebo na části těla (v těchto případech mluvíme o parcialistickém zaměření, resp. Paracialismu), které zastupují normální sexuální objekt.“ (Weiss, 2008, s. 93)

Jsou rozlišovány tři základní kategorie možných sexuálních signálů:

- Část těla – fetišistickým charakterem je, když převažuje zájem o jednotlivé části těla před zájmem o partnerčino tělo, jako celku. Parcialismus může mít i velmi bizarní podoby, jako je například preference hrbatých žen nebo žen s amputovanými končetinami.
- Neživé prodloužení těla – preference částí oblečení, prádla a bot. „U fetišismu ženských bot mluvíme o retifismu (podle francouzského šlechtice de Retifé, autora díla *Božské nožky – název mluví sám za sebe*).“ (Weiss, 2008, s. 95)
- Specifické látky – mohou to být např. latex, černá lesklá umělá hmota, kůže. V minulosti bylo častým fetišem hedvábí.

Transvestitismus

vzrušení je dosahováno převlékáním se do šatů opačného pohlaví a popřípadě i vystupování v roli opačného pohlaví. Muž se i přes oblékání do dámských šatů a vystupování v nich, cítí stále mužem, tzn., že pocit příslušnosti k vlastnímu pohlaví nebývá podstatně narušen.

Jiné deviace v objektu

Nekrofilie – touha být v přítomnosti mrtvého těla, fascinace vším, co se děje kolem mrtvol a jejich pohřbu až po kontakt s mrtvým tělem, zahrnující objímání, líbání, vaginální nebo anální soulož.

Zoofilie – preference zvířat jako sexuálního objektu. O deviaci jde především tehdy, kdy sexuální kontakt se zvířetem je preferován i v případě, kdy adekvátní sexuální partner je dostupný.

3.2 Léčba sexuálních deviací

Podstata léčby spočívá v terapeutickém ovlivňování jedince, které je zaměřeno na vytvoření náhledu vlastní problematiky, zvyšování osobní odpovědnosti, změnu postojů i způsobů jednání a motivace odsouzeného k terapii.

Správně určená sexuologická diagnóza může přispět k vlastnímu sebepoznání pacienta. Může mu pomoci vysvětlit psychické a situační mechanismy, které vedly ke konkrétní trestné činnosti.

„ Z hlediska efektivity léčby, za jejíž kritérium považujeme kromě zvýšení kvality života pacientů především zabránění jejich kriminální recidivy, bude pravděpodobně rozhodující komplexnost terapeutického působení. Komplexní léčba je nejlépe realizovatelná v podmínkách terapeutické komunity. Nezbytným předpokladem je současně i specializace léčby, založená na vysoce odborné sexuologické diagnostice. Základem terapie je psychoterapeutické působení, vedoucí pacienta k získání náhledu na svou sexuální motivaci. Farmakologický a eventuálně chirurgický útlum sexuální aktivity může snížením sexuální tenze zlepšit racionální kontrolu chování, a tím i riziko selhání. Pro koncepci komplexní terapie je pak důležité, aby ústavní a ambulantní forma nucené léčby na sebe organizačně navazovaly. Jen tak je možné zajistit kontinuitu léčebného působení na ty pacienty, kteří přecházejí z jedné terapeutické formy do druhé .“ (Weiss, 2007, s. 227)

3.3 Biologická léčba sexuálních delikventů, kastrace

Při této léčbě jde především o snížení sexuální aktivity. Předpokladem je utlumení naléhavosti sexuálních potřeb a tím i ubránění se páčání sexuálně deviantních činů. K utlumení sexuální aktivity lze použít různé medikamenty, především antiandrogeny. Ne všichni pacienti mohou ze zdravotních důvodů absolvovat dlouhodobou medikamentní léčbu tlumící jejich sexuální aktivitu. Další možností je provedení kastrace, při které jde o chirurgické odstranění pohlavních žláz.

Kastraci lze provést pouze na základě žádosti pacienta, se schválením odborné lékařské komise. Nelze provádět kastraci ve vazbě a ve výkonu trestu. Minimální věk pacienta je stanoven na 25 let. Kastrace slouží k doživotnímu utlumení sexuálního pudu u zvláště nebezpečných sexuálních delikventů. Tento výkon je velmi výjimečný, jeho četnost má klesající tendenci.

"Farmakologický a eventuální chirurgický útlum sexuální aktivity může snížením tenze zlepšit racionální kontrolu chování a tím i riziko selhání." (Weiss, 2007, s. 227)

3.4 Psychoterapie

Psychoterapeutické působení může představovat široké spektrum možných aktivit socioterapeutického charakteru: individuální a skupinovou psychoterapii, poradenství, sexuální nácvik, práci s rodinou apod.

Specializovanou psychoterapii při léčbě sexuálních delikventů lze aplikovat v individuální a skupinové formě. Cíle obou skupin jsou v podstatě totožné – získání náhledu, změna sexuálně nekonformního chování, zvyšování osobní odpovědnosti kompetentnosti pacienta. Prostředkem k dosažení cílů při individuální psychoterapii je zejména terapeutický vztah mezi terapeutem a vychovatelem. V případě skupinové psychoterapie jde především o vztahy a interakce mezi jejími členy.

Pomocnými postupy psychoterapeutické techniky mohou být například behaviorální (režimová léčba), racionální (převážně odborné přednášky, individuální studium), biblioterapie, muzikoterapie. Doporučují se organizované a výchovné aktivity, kurzy asertivity a kulturní programy. Tímto komplexním přístupem je možné pomoci pacientovi zvýšit jeho sebevědomí, sociální kompetenci a naučit ho adekvátním formám sociálního sebezprosažení.

Individuální psychoterapie

Postupy v případě individuální psychoterapie sexuálních delikventů se od jiných diagnostických skupin liší pouze ve zdůraznění sexuality jako problémové sféry života pacienta.

" Z hlediska techniky postupu se zde setkáme s metodami celého spektra psychiatrických škol podle teoretického zázemí terapeuta, od psychoanalytických až k antropologickým

a kognitivně-behaviorálním směrem. Většina těchto přístupů přitom vychází z předpokladu, že sexuálně odlišné chování je výsledkem těžkých poruch v osobnostním vývoji pacienta a za stejně důležité jako vlastní deviaci považuje i její sekundární projevy v emocionální a sociální sféře. Příznivější prognóza terapie sexuálních deviantů se přitom uvádí v případech, kdy je ve struktuře pacienta větší podíl neuroticismu." (Weiss, 2008, s. 230)

U jedinců, kde je například prokázána snížená inteligence, by se měla léčba soustředit na posílení užitečných funkčních obran, na posílení sexuální osvěty a emocionální podpory. U ostatních by se měla zaměřit na dosažení hlubších osobnostních změn a na hlubší sebepoznání. Získaný náhled zvyšuje pravděpodobnost lepší zvládnutí deviantních potřeb.

Skupinová psychoterapie

V případě sexuálních delikventů je skupinová psychoterapie považována za rozhodující terapeutickou metodu, která je zaměřena na změnu sexuálního chování pacienta. Cílem je dosažení změn v náhledu a sebepoznání pacienta. Nejde v zásadě jen o potlačení nežádoucích sexuálních projevů, ale o snahu podpořit projevy žádoucí.

V rámci sexuální léčby sexuálních deviantů jsou základními obecnými předpoklady kladené na terapeuta především *"určitá úroveň inteligence - její deficit u personálu pacientů často vnímají jako slabost, které se dá zneužít. Dále by měl mít schopnost pružně reagovat a samostatně rozhodovat, spontaneitu, takt a dostatek sebedůvěry. Nevyhnutelným předpokladem této práce je i zájem o pacienty, schopnost empatie a absence předsudků." (Weiss, 2008, s. 231)*

Motivace terapeuta k práci by neměla být vázána jen na utrpení sexuálních delikventů, ale i ve snaze ochránit možné budoucí oběti delikventů.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 TÝM ODBORNÝCH PRACOVNÍKŮ NA SPO PRO VÝKON OCHRANNÉHO LÉČENÍ SEXUOLOGICKÉHO

Na specializovaném oddělení věznice v Kuřimi jsou zaměstnáni tito pracovníci vězeňské služby: dva psychologové, dva speciální pedagogové, jeden vychovatel – terapeut, jeden koterapeut, jeden sociální pracovník a dva vychovatelé.

Všichni tito pracovníci jsou, kromě plnění svých pracovních povinností na SpO, ještě pověřeni dalšími úkoly a aktivitami s ostatními odsouzenými ve standardním oddělení výkonu trestu odnětí svobody.

Lékař – sexuolog – patří k externím pracovníkům na SpO.

Při ordinaci lékaře – sexuologa probíhá pravidelně komunita s odsouzenými, které se účastní celý pracovní tým. Současně probíhá medicínská část péče, pravidelné pohovory, kontrolní PPG vyšetření (phalopletismograf – vyšetření reakcí na promítané filmy), kontrolní odběry hormonálních hladin, medikace antiandrogeny apod. Tyto léčebné úkony jsou podrobně vysvětlovány odsouzeným a aplikují se zásadně jen s jejich souhlasem. K této činnosti lékaře – sexuologa, patří i korespondence se soudy ohledně průběhu nařízené ochranné léčby sexuologické.

Věznice Kuřim zajišťovala v roce 2013 specializovanou lékařskou péči formou dohody o poskytování léčebné sexuologické péče s Psychiatrickou nemocnicí Brno Černovice, od podzimu roku 2013 i dohodou o pracovní činnosti s konkrétní sexuoložkou prim. MUDr. Zuzanou Švehálkovou v rozsahu 0,1 pracovního úvazku, tedy 1x za 14 dní. V současné době je nově přijat **zdravotní laborant** – specialista s atestací ze sexuologie, který úzce spolupracuje s lékařem, vede zdravotní karty, je pověřen obsluhou technického zařízení používané pro vyšetření odsouzených, provádí administrativní činnost.

Psycholog

ve SpO v Kuřimi pro léčbu sexuálních deviantů řídí komunity, vede skupinu psychoterapie pro vybrané odsouzené, vytypovává psychicky labilní odsouzené a zabývá se možností nácviku relaxačních technik. Součástí jeho práce s odsouzenými jsou každodenní rozhovory na základě jejich žádosti, zaznamenává je a vyhodnocuje. Zpracovává psychologickou charakteristiku, která je důležitá pro zařazení odsouzeného do účinného programu zacházení. Provádí psychologická vyšetření osobnosti, která obsahují:

- popis osobnosti (intelektové schopnosti, hodnotovou orientaci, emoční stabilitu, volní vlastnosti, sociálně psychologické dovednosti a motivační činitele chování)
- podstatná anamnestická data
- závažné poznatky z pozorování
- projektivní testy (konfrontují jedince s nějakou situací, která je neurčitá, a proto je složitější na ni záměrně reagovat. Základem je vyvolání reakce, která odráží dojmy z vlastní osobnosti. Mohou se projevit i skryté postoje, kterých si ani sám testovaný nemusí být vědom)
- psychologickou analýzu postoje odsouzeného k trestnému činu, k výkonu trestu a přijetí viny
- doporučení programu zacházení, možné pracovní zařazení a umístění, vhodný přístup pracovníků vězeňské služby k odsouzenému.

"V psychologické charakteristice je možné dále uvést upozornění na nebezpečnost jednání odsouzeného. Metodami použitými pro vytvoření psychologické charakteristiky mohou být studium osobní karty odsouzeného, osobní spis odsouzeného, sociální anamnéza, rozhovor, speciální diagnostické metody (např. test inteligence, osobnostní testy, projektivní metody)." (Novotná, 2008, s.32)

Sociální pracovník

zpracovává sociální charakteristiku odsouzeného, zahrnující osobní údaje (bydliště, vzdělání, zaměstnání, rodinný stav). Zaměřuje se na osobní a rodinnou anamnézu, tzn. na údaje o výchově, kolik má sourozenců, vztahy v rodině, rodinnou situaci, aktuální sociální problémy, výkon rozhodnutí, pohledávky, občanství apod.

Speciální pedagog

zpracovává pedagogickou charakteristiku odsouzeného, která zahrnuje:

- vztah k rodičům a příbuzným, ke spoluvězněm, kvalitu a úroveň vztahů k okolí, jejich stálost, aktivitu při navazování vztahů
- povahové vlastnosti, postoje, projevy citu a nálady, neurotické návyky, zlozvyky
- dosažené vzdělání, vztah práci, dosavadní průběh zaměstnání

- reakci odsouzeného na pobyt ve výkonu trestu, jeho subjektivní hodnocení vzniklé situace, schopnost akceptovat daný režim ve vězení
- způsoby řešení konfliktních situací, zhodnocení životního cíle, stanovení hierarchie hodnot odsouzeného

Vychovatel – terapeut

provádí s odsouzenými individuální pohovory a skupinová setkání, vede speciálně výchovné a vzdělávací aktivity programů zacházení. Při své terapeutické práci volí různé obsahy, formy a metody přístupu k odsouzeným, sleduje změny v chování odsouzeného a jejich účast na programu zacházení. Je metodicky řízen psychologem.

Koterapeut

je druhý terapeut při skupinové psychoterapii. Jeho role a funkce může být různorodá. Obvykle se jedná o pomocného terapeuta, který je nápomocen při práci terapeuta, ať již ve smyslu technické pomoci (např. přípravou pomůcek apod.) nebo psychoterapeutickém (např. podpora a posilování práce terapeuta nebo určitá dělba rolí, tak, že při intenzivní práci terapeuta s jedním ze členů skupiny, koterapeut se věnuje ostatním či skupině jako celku). Role koterapeuta může být také využita pro výukové a výcvikové účely, kdy se kandidát (student) může osobně účastnit skupinového sezení a přímo se na něm podílet pod dohledem zkušeného terapeuta. Koterapie se uplatňuje i v rodinné a partnerské terapii.

Vychovatel

vyhodnocuje programy zacházení, realizuje aktivity s odsouzenými, zpracovává návrhy na pracovní zařazení. Dále zpracovává hodnocení pro soudy a jiné orgány činné v trestním řízení. Součástí jeho práce je kontrola a výdej korespondence a balíků, zajišťování možných návštěv pro odsouzené. Dohlíží na výdej stravy, kontroluje pořádek v ubytovně odsouzených a zajišťuje nákupy.

5 KAZUISTIKA

Kazuistika neboli případová studie patří mezi metodu empirického charakteru, při které jde o sběr velkého množství informací o daném případě. Zabývá se detailním popisem jednotlivých případů, uspořádání známých faktů a hodnocením jednotlivých kauz.

Pro moji bakalářskou práci jsem zvolila popis čtyř případů odsouzených za sexuálně motivovaný trestný čin ve výkonu trestu odnětí svobody se soudem nařízenou léčbou ústavní. K tomuto výzkumu jsem použila informace a vnitřní materiály ze specializovaného oddělení ve Věznici Kuřim, které mi poskytli speciální pedagog a psycholog.

Cílem kvalitativního výzkumu bude objasnění efektivity odborného působení, které ovlivňuje proces resocializace odsouzeného.

5.1 Případ odsouzeného č. 1

Pan A , narozený roku 1976 – odsouzený na 12 let za sadisticky sexuálně motivovanou vraždu

Rodinná anamnéza

Pochází z úplné rodiny, má dvě sestry. S otcem i matkou má vztahy dobré, kontakt s nimi má telefonický, se sestrami udržuje kontakt písemný. Citově je vázán na starší sestru, na druhém místě na rodiče, na třetím místě na mladší sestru. K matce má blíže než k otci. Rodiče jsou vyučení.

Osobní anamnéza

Dětství odsouzeného nebylo příliš šťastné, necítil se dobře mezi dětmi, ale pár kamarádů měl. V 8. třídě se přestěhovali do domu po babičce, sice jen o 5 km dál, než bydleli původně, ale tam už neměl kamarády vůbec. Nikdy se nenaučil plavat. Ve sportu byl omezen zdravotními potížemi s kyčelním kloubem, ale pak začal jezdit na kole. Vzpomíná na pobyt v léčebně, že je pro dítě hrozný, když se vezme z rodiny. V léčebně pobýval rok, na pokoji jich bylo 10, nějaké kamarády tam měl. Zdravotní problémy ho omezovaly i později. Na vojnu nenastoupil, dostal modrou knížku, ale kdyby mohl, zůstal by asi na vojně. Potíže ho přestaly omezovat hned po vyučení, pak je pocítil až díky té vojně. Teď zdravotní komplikaci nemá žádnou.

Celková intelektová úroveň je průměrná, IQ 113, obě části verbální i nonverbální jsou vyrovnané. Od čtvrté třídy měl na vysvědčení dvě čtverky. Nebavila ho přírodověda, fyzika a taky to záleželo na učitelích. Dějepis mu taky nešel. Rodiče reagovali na neprospěch tak, že třeba nemohl jít ven. Po ZŠ nastoupil na SOU nábytkářské, obor čalouník. Učil se podprůměrně, z internátu byl podmíněně vyloučen za pití alkoholu. Učení zakončil závěrečnou zkouškou a dostal výuční list. Po vyučení v oboru pracoval měsíc, pak pracoval jako dělník na stavbě, poté závozník. Uvažoval o nástavbě, ale chtěl se spíš osamostatnit a hledat si práci. Chtěl prostě z domu.

Mezi své uspokojivé potřeby řadí potřebu pohybu a činnosti, částečně i potřebu klidu – ve všech ostatních, pro něj důležitých potřebách strádá. Mezi 3 přání řadí za 1. vyučení automechanikem, 2. maturita, 3. lepší dětství.

Za svůj životní cíl v minulosti považoval pracovat jako řidič u MHD, v současnosti se tento jeho životní cíl mění – jeho cílem je to, aby měl nějaký cíl.

Jeho nejlepším zážitkem jsou cesty do zahraničí, nejhorší je 2x vražda. Nenávidí hloupé a otravné a pořád si stěžující lidi. V současnosti by odsouzený chtěl vrátit čas, mít víc rozumu, být v pohodě.

Návykové látky

Odsouzený uvádí, že alkohol pije denně, asi pět piv, někdy včetně konzumace destilátu. Kouří 20 až 30 cigaret denně. Drogy užíval od 17 let – marihuanu, od 19 – 22 let užíval pervitin, zpočátku víkendově, pak i několikrát denně. Extázi užíval až do nástupu výkonu trestu. Automaty hrál ve věku 20 – 22 let, prohrál asi 10 tisíc korun.

Kriminální minulost

Ve výkonu trestu byl poprvé za sexuálně motivovanou vraždu, když při souloži v návalu vzteku uškrtil 17letou prostitutku, protože odmítla pokračovat v souloži. Již dříve byl trestán za krádež, výtržnictví, ublížení na zdraví a násilí proti skupině obyvatel i jednotlivci. V roce 2011 se ve výkonu trestu sám přiznal ke znásilnění 19leté stopačky a k další vraždě se sexuálním podtextem, která předcházela vraždě, za kterou byl již odsouzen. K sexu v tomto případě nedošlo, jen k osahávání. Při odmítnutí sexuálního uspokojení v návalu vzteku dotyčnou uškrtil.

Psychologická charakteristika

Celková intelektová úroveň orientačně v pásmu průměru. Osobnost spíše introvertně zaměřená, emočně nestálá, s nižší odolností vůči zátěži. Je podezřívavý, s pocity nespravedlnosti, nesmělý, rezervovaný, neosobní v chování vůči konfliktům. Projevuje se agresivně se sníženou schopností ventilovat zlostné pocity. Dokáže být praktický, flexibilní, toleruje neuspořádanost, má nízké potřeby změny, sníženou schopnost sebekontroly, pocitu viny, má problém vyjadřovat své myšlenky slovy. Z projektivních testů vyplývá patrná nejistota, snížené sebevědomí, podléhání dojmům, zchudnutí kontaktů s okolním světem, nutkavá tendence, nedostačující pudové a afektivní řízení, sexuální potlačování, odmítání radostné stránky sexuálního prožívání, malé ovládání a kontrola pudového a citového života. K nebezpečným projevům patří náhlé odtlumení s agresivními rysy. Odsouzený trpí poruchou sexuální preference a agresivním sadismem s nekrofilní komponentou. S nařízenou sexuologickou léčbou souhlasí, léčbu chce zahájit již v průběhu výkonu trestu.

Závěr vyšetření

Odsouzený je doporučen k zařazení mezi spolupracující devianty. Je vytypován pro absolvování programu GREPP, s účastí v programu souhlasí. Účinnost ústavní sexuologické léčby je u obžalovaného velmi diskutabilní a to zejména v důsledku jeho smíšené poruchy osobnosti, která může jeho spolupráci a motivaci k léčbě střídatavě negativně ovlivňovat. Protialkoholní léčení ve věznici v Heřmanicích absolvoval formálně, z důvodu, že mu odborný personál ani způsob terapie nevyhovoval. Úspěšnost sexuální léčby podmiňuje nikoli vlastní snahou a motivací, ale přístupem okolí, tedy personálu k jeho osobě a skladbou sexuologických pacientů v době jeho hospitalizace. Vzhledem k závažnosti zjištění sexuální deviace kombinované se sníženou poruchou osobnosti bude nezbytné dlouhodobé, několikaleté velmi intenzivní ochranné sexuologické ústavní léčení na některých z vysoce specializovaných pracovišť k tomu určených. Ze sexuologického hlediska je pobyt odsouzeného na svobodě vysoce nebezpečný pro riziko recidivy analogicky závažných zločinů.

Zda-li tato sexuologická léčba splnila v budoucnu svůj účel, bude nutné posoudit nezávislým odborníkem – znalcem, který nebyl v dlouhodobém terapeutickém vztahu s odsouzeným.

Doporučení – zapojení do zájmových, vzdělávacích a speciálně výchovných aktivit, absolvování standardizovaného reedukačního psychologického programu GREPP, podporovat vazby na blízké vztahové osoby, zapojení do pracovních aktivit – práce k zajištění každodenního provozu věznice, umístění do 9 odd., II PSVD.

Cíle programu zacházení:

- dodržování zákonných norem upravující VTOS
- aktivní účast v terapeutickém programu v souvislosti s nařízenou OLS ústavní
- prohlubovat náhled na trestnou činnost a deviaci
- smysluplně využívání volného času, upevňování pracovních návyků
- aktivní přístup k výkonu trestu

5.2 Případ odsouzeného č. 2

Pan B – narozený roku 1980, odsouzený na 11 let za znásilnění

Rodinná anamnéza

Odsouzený byl vychováván otcem, rodiče se rozvedli. Výchovu považuje za špatnou (otec byl alkoholik, často a nepřiměřeně syna bil), matka, i když u ní nežil, byla vždy na blízku, má k ní kladný vztah. Je to nemilovanější osoba v jeho životě. V 15 letech se s otcem nepohodl, měl strach chodit domů, aby nebyl bit za poznámky. Od 15 do 18 let byl ve výchovném ústavu. Ústav považuje za lepší, než život s otcem. Má čtyři sourozence, je prostřední. Bratr – 4x ve výkonu trestu.

Osobní anamnéza

Absolvoval 8 tříd ZŠ s průměrným zájmem a prospěchem. Měl sníženou známku z chování za honičky na chodbě a rozbité okno. Ve svém volnu hrál s kamarády fotbal, sbíral obrázky zpěváků. Po ukončení ZŠ nastoupil do učení jako zedník, ze kterého ho ve druhém ročníku vyloučili za neomluvené hodiny. Bavila ho spíše praxe, než učení. Našel si zaměstnání ve Žďáru jako šponář a manipulační dělník. V 18 letech byl poprvé odsouzen a pak již zaměstnání nenašel. Poté bydlel u matky. Vojenskou základní službu neabsolvoval. Byl odveden, ale nepovolán. Je svobodný, bezdětný.

Návykové látky

Alkohol pije od 15let. Nyní uvádí, že pije jen jednou týdně, "dokud stojí". Opakovaně zkoušel marihuanu a pervitin. Denně kouří asi 20 cigaret. Protialkoholní léčení mu bylo nařízeno soudem v roce 2000 ambulantně.

Kriminální minulost

V 18 letech byl poprvé trestán za znásilnění své 17leté nevlastní sestry. Za tento čin byl odsouzen na 2,5 roku nepodmíněně. Po roce byl propuštěn za dobré chování. V roce 2000 byl opět odsouzen za znásilnění. Byl mu vyměřen trest odnětí svobody ve výši 4,5, roku, který si odpykal ve Věznici Kuřim. Krátce po propuštění, v roce 2004 po návštěvě diskotéky se pokusil o další znásilnění, tentokrát dvou žen. Oběma ženám se podařilo utéct, utrpěly pouze povrchová zranění. Ten samý den od 4:14 - 7:30, násilím a pod hrozbou poškozené i jejich příbuzných, držel na odlehlém místě 25letou ženu, kterou opakovaně znásilnil a uloupil jí mobilní telefon, cigarety a hotovost ve výši 400,-Kč. V době činu byl ve stavu opilosti.

Psychologická charakteristika

Intelekt odsouzeného se pohybuje v pásmu spodní hranice populačního průměru. Má špatnou schopnost soustředit se na subjektivně nezajímavou činnost. Vývoj osobnosti v mládí byl negativně ovlivněn výchovným prostředím, nepříznivým pro rozvoj hlubších citových vztahů a schopnosti navazovat plnohodnotné mezilidské kontakty společensky přijatelným a obvyklým způsobem. Porucha osobnosti ve smyslu sexuální agresivity je navíc gradována častým a nestřídmým požíváním alkoholu. Motivem jeho chování je rychlé, nejlépe okamžité uspokojení momentálních potřeb smyslového charakteru, kdy následky svých činů si plně neuvědomuje, ani si sám nepřipouští výraznější pocit viny, či soucit s obětí takového jednání. Středem světa je pro sebe jen on sám. Nezajímá ho, co může udělat pro ostatní, ale co udělají ostatní pro něj. Projevuje se u něj výrazně sobecký postoj v prosazování vlastních potřeb a přání. Za běžných podmínek vyšetření byly zjištěny zvýšené tendence k fyzické a verbální agresivitě, jež ve frustračních a ohrožujících situacích mohou narůstat do podoby výrazné agrese.

V osobnostní dimenzi extra-introverze je nevyhraněn. Společnost lidí vyhledává, ale je v ní spíš trpěn, než akceptován. Nepřijatelné prvky svého chování či vlastní nevhodné názory považuje za subjektivně i objektivně žádoucí, nemá snahu je před svým okolím zastírat nebo se stavět do přijatelnějšího světa. Dle svého mínění se v něm již pohybuje. Nepřijetí

vlastní osoby okolím přisuzuje snaze lidí mu uškodit a upírat jeho nároková práva, má pocit, že si na něj ostatní zasedli, domluvili se proti němu.

Aktuální psychický stav

Odsouzený si je vědom svého provinění, avšak stále není smířen s délkou trestu. O přeřazení z Věznice Valdice do Věznice Kuřim žádal z důvodu zahájit léčbu již v průběhu výkonu trestu a také kvůli větší šanci na případné podmíněné propuštění. Aktuálně se jeví psychicky kompenzován, neuvádí problémy se spánkem, chtěl by se přestěhovat na jinou ložnici v oddělení, kde nejsou odsouzení s nařízenou sexuologickou léčbou. Jiné problémy s adaptací ve věznici neuvádí.

Při dotazu, zda ví, jakou deviací trpí, uvádí, že hypersexualitou. Tím, že trpí patologickou sexuální agresivitou, si není jist. Uvádí, že si myslí, že je homosexuálně orientován. Ve Valdicích má přítele, se kterým žil intimně. Jeho oběti znásilnění jsou však vždy ženy. Rozpor v tom nevidí. Dále uvádí, že neví, zda o svých činech bude schopen hovořit ve skupině, prý se před ostatními ostýchá. Uvádí, že má zájem o jakoukoli práci. Odsouzený byl seznámen se svou povinností absolvovat v průběhu trestu program GREPP, s jehož absolvováním souhlasí.

Závěr vyšetření

Dle vyjádření znalců z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a sexuologie je zvýšená hypersexualita v rámci disharmonické nezdrženlivosti osobnosti. Při narušení brzdících mechanismů alkoholem, činí pobyt odsouzeného na svobodě za určitých okolností nebezpečným. Znalci proto doporučili uložení ochranného léčení protialkoholního a sexuologického. Vzhledem k předpokládané dlouhodobé nucené abstinenci, znalci navrhli jako dostatečnou ambulantní formu výše uvedených ochranných léčení. Soud proto obžalovanému navrhaná léčení uložil.

Doporučení – posilování volných vlastností, důsledné plnění uložených úkolů, zapojení do volnočasových aktivit, absolvování standardizovaného reedukačního psychologického programu GREPP, zapojení do soudem nařízené ochranné léčby ústavní sexuologické, zařazení do II. PSVD, odd. 9.

Cíle programu zacházení:

- aktivní přístup k výkonu trestu odnětí svobody
- upevňování pracovních návyků

- postupná korektura postojů ke společnosti a jejím hodnotám
- prohlubování náhledu na trestnou činnost a deviaci

5.3 Příklad odsouzeného č. 3

Pan C – rok narození 1986, odsouzený na 13,5 roku za brutálně sexuálně motivovanou vraždu

Rodinná anamnéza

Odsouzený pochází z úplné rodiny. Otec pracuje jako geodet a matka má živnost. Vztahy s rodiči uvádí jako dobré, jen v pubertě se objevovaly drobné výchovné problémy. Má o dva roky starší sestru, s níž má vztah horší. Neměla ho ráda, vnímala ho jako konkurenta, ubližovala mu, vyváděla zlomyslnosti, sváděla na něj různé věci. Rodiče vždy sestře věřili, on byl za to, co neudělal, trestán. Nyní se vztah zlepšil, sestra za ním jezdí na návštěvy. Na matku má vzpomínky, že byl vždy trestán, pozitivní zážitky neuvádí. Nedokáže vlastně říct, zda ho má matka ráda. Otec ho po příchodu z práce často trestal za to, co mu sestra požalovala. Pochybuje, že by měl rodiče rád. Majetkové poměry charakterizuje jako průměrné.

Osobní anamnéza

Absolvoval ZŠ, kde jeho oblíbenými předměty byla matematika, biologie, fyzika a chemie. Po ZŠ byl přijat na průmyslovku, ale byl z ní vyloučen pro špatný prospěch. Poté přestoupil na 3letý učební obor zahradník, který nedokončil z důvodu vzetí do vazby. Mezi jeho záliby patří četba, hudba, sám komponuje a považuje to za aktivní uměleckou činnost. Je svobodný, má syna jemuž je 1,5 roku, který se narodil až po jeho zadržení. Vztah s přítelkyní trval asi 3 roky, plánovali společný život. Budoucností vztahu si není jistý, sice přítelkyně tvrdí, že na něho počká, ale vzhledem k délce trestu si není jistý, zda to může očekávat.

Návykové látky

Denně vykouří 20 cigaret, drogové zkušenosti s marihuanou má již od 11 let, občas to prokládal pervitinem, alkohol pije příležitostně.

Kriminální minulost

Odsouzený je poprvé ve výkonu trestu. Je odsouzen za brutálně sexuálně motivovanou vraždu. V době činu byl pod vlivem alkoholu, marihuany, pervitinu a lysohlávek. Útržkově si pamatuje, že oběť bodnul, škrtil, topil a následně posmrtně znásilnil. Po dvou dnech se na místo činu vrátil, tělo rozřezal a zakopal. Trestný čin přiznává, uvádí, že během činu cítil adrenalinové vzrušení, zároveň se mu však hnusilo. Sexuálně vzrušený nebyl, až poté, co byla oběť mrtvá. Čin si nedokáže vysvětlit, možná vlivem kombinace drog. Připouští, že možná trpí deviací, nařízenou léčbu nezpochybňuje, chce zahájit léčbu již ve výkonu trestu.

Psychologická charakteristika

Celková intelektová úroveň odsouzeného je v pásmu mírného nadprůměru. Osobnost je temperamentově nevyhraněná, emočně nestálá s nižší odolností vůči zátěži. Je patrná nejistota, sklon ke snivosti, nekonformnost, možné sociopatické sklony. Vnitřní prožívání je charakterizováno sklonem k úzkostnému prožívání a pocitům viny. Také se projevují hypochondrické rysy a zvýšená podezřívavost. Z projektivních testů je patrná nejistota, snížené sebevědomí, emocionální poruchy a tendence podléhat dojmům. Rovněž je zjevný patrný neklid v oblasti pudového života, sexuální potlačování a dominování agresí nad pasivně smyslnými potřebami. Identifikace maskulinní. Nejeví známky depresivního ladění, je patrná mírná tendence k agresivnímu typu chování v emočně zátěžových situacích.

Závěr vyšetření

Ze znaleckého posudku z oboru sexuologie vyplývá, že odsouzený trpí deviací – sadomasochismus i nekrofilní sadismus. Masochistické potřeby mírnější intenzity (svazování, škrábání, kousání – bez zraňování) potvrzuje – byly realizovány s partnerkou. Sadistické choutky však na sobě nikdy nepozoroval. Sám si své chování vysvětluje spíše jako kombinaci drog, připouští však, že možná trpí deviací. Závěry znaleckého posudku nezpochybňuje, s nařízenou odbornou léčbou ústavní sexuologickou souhlasí. Odsouzený je motivován ke spolupráci, ve své problematice je orientován jen částečně. Chce zahájit léčbu již ve výkonu trestu.

Doporučení – zařazení do přípravné fáze léčebného terapeutického programu, zařazení mezi spolupracující s nařízenou ochranou léčbou sexuologickou, běžný způsob zacházení, zapojení do zájmových a speciálně výchovných aktivit, podporovat vazby na blízké

vztahové osoby, pracovní aktivity – úklidové práce v oddělení, sebeobslužné a pracovní činnosti, zařazení do II PSVD, na 9.odd.

Cíle programu zacházení:

- dodržování zákonných norem upravující VTOS
- aktivní účast na terapeutickém programu v souvislosti s nařízenou OLS ústavní
- abstinence od užívání návykových látek
- upevňování pracovních návyků
- udržení kontaktu s osobami blízkými
- aktivní přístup k výkonu trestu

5.4 Příklad odsouzeného č. 4

Pan D – rok narození 1963, odsouzený na 7 let za pohlavní zneužívání nezletilé

Rodinná anamnéza

Odsouzený pochází z úplné rodiny, vztahy v rodině uvádí jako dobré. Žije s nimi ve stejné vesnici a kontakt má každodenní. Je nejstarší ze tří dětí, má bratra a sestru s kterými udržuje častý kontakt a vztahy s nimi má rovněž dobré.

Osobní anamnéza

Absolvoval ZŠ a vyučil se zámečnickem. V oboru pracoval s přestávkami asi 15 let. Pracoval také v JZD i v bezpečnostní agentuře, kde byl zaměstnán až do uvěznění.

Je podruhé ženatý. První manželství trvalo 18 let a rozpadlo se pro nevěru manželky. Z tohoto manželství má 2 dcery, dnes již dospělé, s kterými vztah neudrží. Druhé manželství uzavřel v roce 2008. Manželka je o 14 let mladší. Z tohoto vztahu má syna předškolního věku. Manželství vidí jako dobré a perspektivu trvání rovněž dobrou.

Kriminální minulost

Prvotrestaný, prvovězněný. Nyní je odsouzený za pohlavní zneužívání a ohrožování mravní výchovy své 12leté nevlastní dcery, kterou od jejích 8 let začal svádět, v 10 letech se pokusil o pohlavní styk a od té doby s ní 2x týdně vykonával pohlavní styk. Uvádí, že při pohlavním styku nebyl pod vlivem alkoholu. Odsouzený se necítí být vinen, uvádí,

že nevlastní dcera s ním vykonávala soulož dobrovolně, až po sporech ohledně výchovných problémů ho udala.

Návykové látky

Alkohol požíval prakticky denně, 5 až 6 piv. Měsíc před uvězněním se rozhodl abstinovat. Nekuřák je již 14 let, jiné návykové látky neužíval.

Psychologická charakteristika

Celková intelektová úroveň je v pásmu průměru, při jeho spodní hranici. Osobnost je temperamentově nevyhraněná, emočně spíše stálá, s nižší odolností vůči zátěži. Odsouzený je rezervovaný ve vztazích, submisivní, vyhýbavý vůči konfliktům. Je vysoce citlivý k hrozbě, podezřívavý, obezřetný, praktický k řešení problémů, je vázán na rodinu a normy. Nejeví známky depresivního ladění, tendence k agresivnímu typu chování nezjištěny. Z projektivních testů je patrná nejistota, snížené sebevědomí, postoj závislosti na druhém pohlaví, útlum v oblasti vlastních sociálních vztahů, silné sexuální tendence, sexuální potlačování, sexuální konflikty a sexuální nezralost k druhému pohlaví. Identifikace maskulinní. Odsouzený má zájem o pracovní zařazení.

Závěr vyšetření

Dle vyjádření znalců z oboru sexuologie a psychiatrie byla diagnostikována sexuální deviace – hebefilie. Soud obžalovanému uložil ústavní sexuologickou léčbu. Odsouzený s léčbou souhlasí, neví, zda je deviantní, ale bude věřit znalcům, léčbu chce zahájit již ve výkonu trestu.

Doporučení – zařazení do přípravné fáze léčebného terapeutického programu, odsouzený je vytypován pro zařazení do programu GREPP, s účastí v programu souhlasí. Doporučuje se k pracovnímu zařazení – práce ve skladě, ve střežené části věznice. Vzhledem k zájmu o sexuologickou léčbu, doporučuje se umístit mezi spolupracující devianty a zařadit do léčebného programu, na odd. 9, do II PSVD.

Cíle programu zacházení:

- aktivní přístup k plnění aktivit ve VTOS
- udržení kontaktu s rodinou
- kvalitní plnění úkolů v pracovním zařazení
- upevňování návyků pro kvalitní využívání volného času

Shrnutí

Z vypracovaných případových studií čtyř odsouzených za sexuálně motivovaný trestný čin na SpO v Kuřimi vyplývá:

- tři respondenti pochází z úplných rodin a nynější vztahy v rodinách uvádí jako dobré. V jednom případě bylo dětství narušené výchovou otce – agresora se sklonem k alkoholismu. V jednom případě docházelo k neoprávněnému trestání ze strany otce. Všichni čtyři pochází z vícečetných rodin
- pouze jeden respondent nemá ukončené středoškolské vzdělání, ostatní tři jsou vyučeni bez maturity. Tři měli v průběhu studia na střední škole výchovné a prospěchové problémy
- prvověznění a prvotrestaní jsou dva respondenti, další dva jsou ve výkonu trestu po třetí
- k užívání alkoholu se přiznávají všichni čtyři respondenti, jiné omamné látky užívali tři, dva byli v době spáchání trestného činu ve stavu opilosti
- ve všech čtyřech případech byla diagnostikována sexuální deviace
- všichni chtějí zahájit sexuologickou léčbu již ve výkonu trestu
- do programu GREPP jsou vytipováni tři respondenti, s absolvováním programu souhlasí. Pouze jeden nebyl do programu zařazen, jelikož nespáchal trestný čin na osobě mladší 18 let

U odsouzeného pana A je možné konstatovat, že se sexuologickou léčbou souhlasí, ovšem jeho porucha osobnosti nenapovídá, že by měl o nápravu svého myšlení a chování opravdový zájem. Pro společnost je vysoce nebezpečný.

Odsouzený pan B si je vědom svého provinění, má zájem zahájit sexuální léčbu. Lze však konstatovat, že pro uspokojení svých momentálních potřeb si plně neuvědomuje a nepřipouští výraznější pocit viny, či soucit s obětí. Za určitých okolností je na svobodě nebezpečný.

Odsouzený pan C s nařízenou sexuologickou léčbou souhlasí, deviaci na sobě nikdy nepozoroval, avšak připouští ji. Spáchání trestného činu přisuzuje požití kombinací drog. V problematice je orientován jen částečně.

Odsouzený pan D projevil zájem o sexuologickou léčbu. Vinu za spáchaný trestný čin si v současné době nepřiznává. Náhled na vlastní sexuální motivaci a deviantní chování si zatím nevytvořil. Znaleckému posudku a diagnostice věří.

Příčinou spáchaného trestného činu ve všech zkoumaných případech byla sexuální deviace. Následkem těchto deviací tyto osoby nedokázali potlačit momentální nutkavost a naléhavost, které měly vliv na spáchání trestného činu.

Nemohu s přesností určit, jak ovlivní působení odborných pracovníků Věznice Kuřim proces resocializace těchto odsouzených, jelikož všichni čtyři respondenti případových studií, jsou v současné době stále ve výkonu trestu. Pro jejich resocializaci i reintegraci bude rozhodující postoj k sobě samému, ke spáchanému trestnému činu, přiznání si viny za spáchaný trestný čin a motivace ke změně. Tito odsouzení budou po uplynutí výkonu trestu přerazeni do spádových léčeben k následné sexuologické léčbě ústavní.

Vzhledem k tomu, že všichni odborní pracovníci na SpO se podílejí na vytváření individuálního plánu programů zacházení pro odsouzeného, jsou ve vzájemné interakci s odsouzeným v rámci terapeutických komunit, skupinové psychoterapie, sociálně psychologického výcviku i zájmových aktivit, je jejich působení a vliv na odsouzeného velmi významnou součástí jejich resocializace.

Efektivním působením týmu specializovaného oddělení, si odsouzení postupně vytváří obecný náhled na sexuální deviace, postupem času na svou vlastní trestnou činnost. Dokáží hovořit o vlastní deviaci, reagovat na modelové situace a dokáží lépe zvládat krizové situace.

Podle vyjádření pracovníků SpO zpětná vazba z psychiatrických léčeben potvrzuje, že u pacientů, kteří prošli specializovaným oddělením ve Věznici Kuřim, se podstatně zkracuje délka pobytu v léčebně. Pacienti dokáží lépe komunikovat se zdravotnickým personálem léčeben, jejich znalosti z problematiky sexuálních deviací ulehčují a urychlují práci v komunitním systému. Na návrh odborného personálu léčebny soud může v kratší době rozhodnout o přeměně nařízené ochranné léčby sexuologické ústavní na léčbu

ambulantní. Tím dochází k úspoře ekonomických prostředků vynakládaných státem na léčbu pacientů.

V tomto smyslu lze hodnotit působení na odsouzené v průběhu výkonu trestu jako efektivní. Toto tvrzení dokladuje i poměrně menší recidiva (9,4%, str.32) pachatelů sexuálně motivovaných trestných činů. Při tomto působení jsou kombinovány metody medicínské s přístupy psychologicko pedagogickými. Na završení procesu bude mít podstatný vliv následná ústavní sexuologická léčba.

V únoru 2014 se konala již XXVI. konference Bohnické sexuologické dny, kde primáři z psychiatrických léčeben v Bohnicích a Kosmonosech ve svých příspěvcích velmi kladně hodnotili činnost SpO v Kuřimi. Této konferenci se zúčastnili psycholog a speciální pedagog SpO Věznice Kuřim.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala charakteristikou, účelem a konkrétní činností pracovníků specializovaných oddělení věznic v České Republice. Vznik těchto pracovišť je bezesporu důležitým počinem, který před rokem 1989 byl pouhou utopií.

Každé specializované oddělení má specificky zaměřené pracovníky vzhledem k charakteristikám konkrétních oddělení. Zajisté je odlišná práce s odsouzenými drogově závislými, mentálně retardovanými, sexuálně deviantními a také je odlišná práce s odsouzenými matkami, které mají své děti ve výkonu trestu. Proto je v každém oddělení vyžadována odbornost a průběžné vzdělávání, které se týká konkrétního oddělení.

Vzhledem k trestným činům spáchaných z různých podnětů, či závislostí, je zřízení samostatných specializovaných oddělení pro odsouzené jistou pomocí s adaptací uvnitř věznice. Domnívám se, že je menší pravděpodobnost šikany uvnitř oddělení, menší agrese vůči spoluvězňům, zařazeným ve stejných specializovaných zařízeních.

V souvislosti s uvězněním, jedinec ztrácí pocit svobody, přichází o kontakt s rodinou, známými, v neposlední řadě přichází o zaměstnání. Snahou specialistů je posilování vztahů s rodinou, upevňování pracovních návyků a dovedností, zapojení odsouzeného do různých zájmových a vzdělávacích aktivit, k čemuž slouží programy zacházení.

Zpětná vazba nemusí být vždy taková, jaké je vyvíjeno úsilí a snaha pracovníků na různých specializovaných odděleních věznic. Přesto se domnívám, že jakékoli zapojení odsouzeného do zvoleného programu zacházení je přínosem pro jeho resocializaci. Je velmi důležité, aby odsouzený pochopil nebezpečnost svého jednání a sám projevil zájem o nápravu.

Cílem mé práce bylo poukázat na důležitost a účelnost práce na specializovaném oddělení ve Věznici Kuřim v procesu resocializace. Definovat činnost specialistů terapeutického týmu a charakterizovat jejich pozici v procesu zacházení s odsouzenými k výkonu trestu odnětí svobody pro sexuálně motivovaný trestný čin.

„Je jednoduché člověka odsoudit, ale je složité navrátit ho plnohodnotně zpět do společnosti.“

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

PŘÁVNÍ PŘEDPISY, VYHLÁŠKY A ZÁKONY

NGŘ VS ČR č. 21/2010, kterým se stanoví úkoly zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby České republiky při zabezpečování výkonu trestu odnětí svobody, výkonu vazby a výkonu zabezpečovací detence.

NGŘ VS ČR č. 50/2012, kterým se vydává organizační řád Vězeňské služby České republiky.

NGŘ VS ČR č. 4/2011, kterým se stanoví zásady pro zpracování a vydání vnitřního řádu věznice pro obviněné a vnitřního řádu věznice pro odsouzené.

NGŘ VS ČR č. 35/2011, kterým se stanoví minimální standardy pro tvorbu a realizaci standardizovaných programů ve výkonu trestu odnětí svobody.

NGŘ VS ČR č. 25/2012 o specializovaných odděleních pro výkon trestu odsouzených s poruchami duševními a poruchami chování a specializovaných odděleních pro výkon ochranného léčení.

Vnitřní řád Věznice Kuřim, platný od 1.7.2004.

Vyhláška MS č. 345/1999 Sb., Řád výkonu trestu odnětí svobody.

Zákon č. 169/1999 Sb., O výkonu trestu odnětí svobody.

Zákon č. 555/1992 Sb., O vězeňské službě a justiční stráži.

KNÍŽNÍ PUBLIKACE

BRICHČÍN, S. WEISS, P. *Sexuální delikventi z pohledu psychiatrické sexuologie*. Praha: Psychiatrické centrum, 1996 ISBN 80-85121-16-6.

ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-73-3.

FISCHER, F. ŠKODA, J. *Speciální pedagogika – Edukace a rozvoj osob se somatickým, psychickým a sociálně znevýhodněním*. Praha: TRITON, 2008. ISBN 978-80737-014-0.

CHMELÍK, J. a kolektiv *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7179-739-6.

JŮZL, M. a kol. *Metody sociálně výchovné práce*. Brno: IMS 2012. ISBN 978-80-87182-31-4.

JŮZL, M. *Penitenciaristika a penologie*. Brno: IMS 2012. ISBN 987-80-87182-24-6.

KOVÁŘ, P. a kolektiv *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-80-7245-161-5.

MEZNÍK, J. a kol. *Základy penologie*. Brno: MU, 1995. ISBN 80-210-1248-X.

NOVOTNÁ, M. *Faktory ovlivňující změnu postojů k vlastní deviaci u sexuálních deviantů ve VTOS*. Brno: IMS, 2008. Diplomová práce.

NOVOTNÝ, P. *Epidemie delikvence*. Liberec: Dialog, 2006. ISBN 80-86761-45-2.

PETRAS, M., HŮRKA, J. *Zavedení nástroje SARPO do penitenciární praxe*. In: České vězeňství 4/2012. Praha: VS ČR, 2012. ISSN 1213-9297.

RABOCH, J. *Očima sexuologa*. Praha: Avicentrum, 1977. ISBN 0801577.

SMOLÍK, P. *Duševní a behaviorální poruchy*. Praha: Maxdorf, 1996. ISBN 80-85912-18 X

SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie I. Úvod do teorie trestu a trestání*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-203-6.

SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie II. Teorie a praxe zacházení s vězněnými*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-204-3.

SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie III. Negativní jevy ve vězení*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-205-0.

WEISS, P. *Sexuální deviace: kvalifikace, diagnostika, léčba*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-419-9.

ZVĚŘINA, J. *Sexuologie nejen pro lékaře*. Brno: CERM, 2003. ISBN 80-7204-264-5.

INTERNETOVÉ A JINÉ ZDROJE

Řád výkonu trestu odnětí svobody[online]. Dostupné z: <<http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/trestne-ciny-paragrafy/rad-vykonu-trestu-odneti-svobody/7>>

Týden.cz[online]. Dostupné z: <http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/zakazte-kastrace-sexualnich-deviantu-znovu-vyzyva-evropa_206085.html>

Vězeňská služba ČR[online]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/veznice-kurim-46/>>

Vězeňská služba ČR[online]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/veznice-belusice-44/>>

Vězeňská služba ČR [online]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/veznice-hermanice-73/>>

Vězeňská služba ČR[online]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/veznice-opava-83/>>

Vězeňská služba ČR[online]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/veznice-strar-pod-ralskem-92/>>

Vězeňská služba ČR[online]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/veznice-rynovice-48/>>

Vězeňská služba ČR[online]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/>>

Vězeňská služba ČR[online]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-znojmo-98/>

České vězeňství 2/2011. Praha: VS ČR. ISSN 1213-9297

České vězeňství 4/2012. Praha: VS ČR. ISSN 1213-9297

Psychologické posudky Věznice Kuřim

Publikace České věznice, Praha 2008

Výroční zpráva Věznice Kuřim roku 2013

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

- NGŘ Nařízení generálního ředitele.
- SpO Specializované oddělení.
- VS Vězeňská služba.
- OPL Omamné a psychotropní látky.

SEZNAM PŘÍLOH

PI PROGRAMY ZACHÁZENÍ VE VTOS

PŘÍLOHA P I:

PROGRAM ZACHÁZENÍ – aktualizace

5.2 Kód vězně: 5.3 Příjmení:

5.4 Jméno:

	Cíle programu	Dodržování zákonných norem upravujících VTOS, aktivní přístup k výkonu trestu OS, získání a upevňování návyků pro kvalitní využívání volného času, upevňování pracovních návyků, udržení kontaktu se sociálním zázemím, prohlubování náhledu na trestnou činnost a deviaci, aktivně se zapojit do aktivit v souvislosti s nař. OLS ústavní, postupná korektura postojů ke společnosti a jejím hodnotám, absolvovat standardizovaný reedukační psychologický program určený pro odsouzené za trestné činy spáchané na dětech (GREPP).
1.	Pracovní aktivity práce ve prospěch věznice	Práce potřebné k zajištění každodenního provozu věznice, sebeobslužné a pracovní činnosti.
2.	Vzdělávací aktivity Studuje ŠVS: ne Počet hodin studia na ŠVS: 0,0000	Myslivecký kroužek.
3.	Speciálně výchovné aktivity	Terapeutická komunita, sexuologická ordinace, sociálně psychologický výcvik, skupinová psychoterapie, pohybová výchova.

4.	Zájmové aktivity	Kroužek šipek, rukodělný kroužek individuální zájmová činnost (TV).
5.	Oblast utváření vnějších vztahů	Kontakt s rodiči, sourozenci, manželkou.

Přiřazené aktivity

Kód aktivity	Typ aktivity	Název aktivity
136	pracovní	Sebeobslužné a prac. činnosti
77	speciálně výchovné	Skupinová psychoterapie
78	speciálně výchovné	Sexuologická ordinace
79	speciálně výchovné	Terapeutická komunita
71	speciálně výchovné	Pohybová výchova
102	speciálně výchovné	Sociálněpsychologický výcvik
15	vzdělávací	myslivecký kroužek
59	zájmové	kroužek šipek
69	zájmové	Rukodělný kroužek - bez. zóna

Tento program zacházení jsem si zvolil a zavazuji se jej plnit	.....
datum	podpis odsouzeného
datum	.....
datum	podpis speciálního pedagoga
Schvaluji:	.....
	podpis ŘV /I.ZŘV

PROGRAM ZACHÁZENÍ – aktualizace

5.5 Kód vězně:

5.6 Příjmení:

5.7 Jméno:

	Cíle programu	Dodržování zákonných norem upravujících VTOS, aktivní přístup k výkonu trestu OS, získání a upevňování pracovních návyků, udržení kontaktu se sociálním zázemím, aktivně se zúčastňovat aktivit v souvislosti s nař. OLÚ sexuologickou, prohlubovat náhled na trestnou činnost a deviaci.
1.	Pracovní aktivity pracovně zařadit v rámci věznice	Práce potřebné k zajištění každodenního provozu věznice, úklidové práce v oddělení, sebeobslužné činnosti.
2.	Vzdělávací aktivity Studuje ŠVS: ne Počet hodin studia na ŠVS: 0,0000	Německý jazyk - samostudium, anglický jazyk - samostudium, všeobecně vzdělávací kroužek, kynologický kroužek, myslivecký kroužek, kroužek výpočetní techniky, společenská výchova.
3.	Speciálně výchovné aktivity	Komunity, lékařská vyšetření a ordinace, skupina setkání, relaxace.

4.	Zájmové aktivity	Kroužek šipek, individuální zájmová činnost (četba odborné literatury - psychologie, deviace), kondiční cvičení.
5.	Oblast utváření vnějších vztahů	Udržovat kontakt s rodiči, sestrami a švagrem.

Přiřazené aktivity

Kód aktivity	Typ aktivity	Název aktivity
136	pracovní	Sebeobslužné a prac. činnosti
76	speciálně výchovné	Relaxace
78	speciálně výchovné	Sexuologická ordinace
111	speciálně výchovné	Skupina setkání
79	speciálně výchovné	Terapeutická komunita
105	vzdělávací	Kroužek všeobecných znalostí
116	vzdělávací	Počítačová gramotnost
15	vzdělávací	myslivecký kroužek
16	vzdělávací	kynologický kroužek
01	vzdělávací	společenská výchova
59	zájmové	kroužek šipek

Tento program zacházení jsem si zvolil a zavazuji se jej plnit	.....
datum	podpis odsouzeného
datum	.....
	podpis speciálního pedagoga

datum	.....
Schvaluji:	podpis ŘV /I.ZŘV